

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΤΟ ΛΟΑΤΙ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ακτιβισμός, Δίκαιο, και Αλλαγή κατά Μήκος
της Διαχωριστικής Γραμμής

Νάγια Καμένου, Enver Ethem
Κώστας Γαβριηλίδης, Okan Bullici
Έκθεση 2019

Η παρούσα έκθεση αξιολογεί το βαθμό στον οποίο τα ΛΟΑΤΙ άτομα και στις δύο πλευρές της Κύπρου απολαμβάνουν τα δικαιώματα στην ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων

Η αναγνώριση της ΛΟΑΤΙ κοινότητας ως νόμιμου πολιτικού φορέα και η αναγνώριση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ ήταν μια αργή και δύσκολη διαδικασία και στις δύο πλευρές του νησιού

Η εισδοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και η προοπτική της, καθώς και οι επακόλουθες διαδικασίες εξευρωπαϊσμού και άλλες διαδικασίες διακρατικοποίησης έχουν επιφέρει αλλαγές στις δομές των πολιτικών ευκαιριών

Περιεχόμενα

I.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
II.	ΑΠΟΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΥΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	4
	Βήματα στην Κυπριακή Δημοκρατία.....	4
	Αποποινικοποίηση στο Βορρά - το τελευταίο ευρωπαϊκό έδαφος που αποποινικοποιεί την ομοφυλοφιλία.....	4
III.	ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΑΤΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	7
	Νότος.....	7
	Βορράς.....	8
IV.	ΕΝΩΝΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ – ΚΟΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	10
	Δεκέμβριος 2010: Διάσκεψη για την Αλληλεγγύη και τη Δικτύωση.....	10
	Οκτώβριος 2012: «Προς την ένταξη: Υγειονομική περιθαλψη, Εκπαίδευση και η ΛΟΑΤ Κοινότητα».....	10
	Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Κύπρου 2014.....	11
	Πολύχρωμες Συναντήσεις.....	12
	Οκτώβριος 2019: United By Colors.....	12
V.	ΤΡΕΧΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	13
	Διεθνής Δείκτης Αναφοράς - Ετήσιος Δείκτης Ουράνιου Τόξου της ILGA-Europe.....	13
	Ανάλυση των Νομικών Δικαιωμάτων σε κάθε πλευρά βάσει των κριτηρίων της ILGA-Europe.....	13
	1. Ισότητα και Απαγόρευση των Διακρίσεων.....	13
	2. Οικογένεια.....	14
	3. Εγκλήματα Μίσους & Ρητορική Μίσους.....	15
	4. Νομική Αναγνώριση Φύλου & Σωματική Ακεραιότητα.....	15
	5. Χώρος Κοινωνίας των Πολιτών.....	16
	6. Άσυλο.....	16

VI.	ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΛΟΑΤΙ	17
	1. Δικαιώματα Τρανς και Ίντερσεξ Ατόμων - Νομική Αναγνώριση Φύλου	17
	2. Δικαιώματα Τρανς και Ίντερσεξ Ατόμων - Παροχή χειρουργικών επεμβάσεων αλλαγής φύλου από το κράτος	18
	3. Εξωσωματική Γονιμοποίηση (IVF)	18
	4. Ισότητα Γάμου	18
	5. Τεκνοθεσία	18
	6. Ομοφοβική και Τρανσφοβική Ρητορική Μίσους και Εγκλήματα Μίσους	18
	7. Απασχόληση	19
	8. Αναγκαστική «Θεραπεία Μετατροπής»	19
	9. Ψυχική Υγεία	19
	10. Σχολείο και Εκπαίδευση	19
	11. Στρατιωτική θητεία	20
VII.	ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	21
	Παράρτημα I	23
	Παράρτημα II	23
	Βιβλιογραφικές Αναφορές	24
	Σχετικά με τους Συγγραφείς	27

I

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά το τέλος της βρετανικής κυριαρχίας της Κύπρου το 1960, η αναγνώριση της κοινότητας των Λεσβιών, των Ομοφυλόφιλων, των Αμφιφυλόφιλων, των Τρανς και των Ίντερσεξ (ΛΟΑΤΙ) ατόμων ως νόμιμου πολιτικού φορέα και η αναγνώριση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ ήταν μια αργή και δύσκολη διαδικασία και στις δύο πλευρές του νησιού. Η κυρίαρχη εθνικιστική πολιτική που τόνισε το κυπριακό πρόβλημα ως ένα εθνοτικό ζήτημα από τη δεκαετία του 1960 εμποδίσαν την κινητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών σε άλλα ζητήματα - συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων της σεξουαλικότητας και της μη συμμόρφωσης στο φύλο - που έχουν καταστεί λιγότερο πολιτικά σημαντικά, αν όχι απολιτικά, σε σύγκριση με το «Κυπριακό πρόβλημα». Οι εθνικιστικές ομιλίες τείνουν να απολαμβάνουν μεγαλύτερη ελκυστικότητα σε μεταποικιακά, εθνικά διαιρεμένα και συγκρουόμενα πλαίσια, όπως η Κύπρος, όπου τα διακυβεύοντα συμφέροντα μιας ευρέως κοινής εθνικής ταυτότητας είναι ιδιαίτερα υψηλά. Οι ιστορικές αλλαγές της Κύπρου - και οι διάλογοι των Βρετανών αποικιοκρατών που τροφοδότησαν το ενδοεθνοτικό μίσος και τον εθνικισμό και, για πρώτη φορά, απονομιμοποίησαν τη μη συμμόρφωση ως προς τη σεξουαλικότητα και το φύλο στο νησί - έχουν καταστήσει την ετεροφυλοκεντροποίηση και τον φυλοαμεταβατισμό ως την απαραίτητη προϋπόθεση για την ενότητα των εθνικών κοινοτήτων ενάντια σε εσωτερικούς και εξωτερικούς εχθρούς, ενώ η προνομιοποίηση της ετεροφυλοκεντροποίησης και του φυλοαμεταβατισμού έχουν στηρίξει τους νομικούς, πολιτικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς μηχανισμούς της ρύθμισης και ιεραρχίας των ζώων και στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής (Καμένου, 2011; Καμένου, 2012; Καμένου, 2016; Καμένου, 2019a; Καμένου, 2019b; Καμένου, 2020).

Αρχικά, από τον νόμο περί τροποποίησης του ποινικού νόμου του Ηνωμένου Βασιλείου του 1885, σύμφωνα με τον ποινικό κώδικα (Κεφάλαιο 154) που διέπει τη νεοσυσταθείσα Κυπριακή Δημοκρατία, τα άρθρα 171 έως 173 ουσιαστικά ποινικοποίησαν και απαγόρευαν την ομοφυλοφιλία και τις σεξουαλικές πράξεις μεταξύ συναινούντων ανδρών.¹ Μετά την ίδρυση της τουρκοκυπριακής διοίκησης το 1975, εγκρίθηκε ο ίδιος ποινικός κώδικας χωρίς αλλαγές στον Τουρκοκυπριακό Ποινικό Κώδικα², και μετέπειτά, με την

ανακήρυξη της λεγόμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου»³, τα άρθρα 171 έως 173, παρέμειναν τα ίδια χωρίς τροποποιήσεις. Ομοίως, στο νότο, σε σχέση με τις πράξεις σεξουαλικής συμπεριφοράς ομοφυλοφίλων, η μεταφορά της τροπολογίας Labouchere στον νόμο περί τροποποίησης του ποινικού νόμου του 1885 από τους Βρετανούς αποικιοκράτες παρέμεινε ανέπαφη μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990.

Ωστόσο, όπως και σε άλλες χώρες, έτσι και στην Κύπρο, η εισδοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και η προοπτική της, καθώς και οι επακόλουθες διαδικασίες εξευρωπαϊσμού και άλλες διαδικασίες διακρατικοποίησης έχουν επιφέρει αλλαγές στις δομές των πολιτικών ευκαιριών (Helffferich & Kolb, 2001, Marks & McAdam, 1999). Οι αλλαγές αυτές διευκόλυναν την κινητοποίηση των ΛΟΑΤΙ στο σύνολο του νησιού και τη συγκρότηση συμμαχιών και κοινών δράσεων μεταξύ των ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών οργανώσεων ΛΟΑΤΙ (Καμένου, 2011, Καμένου, 2012, Καμένου, 2016, Καμένου, 2019a, Καμένου, 2020).

¹ Βλέπε: Παράρτημα Ι.

² Βλέπε: Παράρτημα ΙΙ

³ Η Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου (ΤΔΒΚ) αναγνωρίζεται μόνο από τη Δημοκρατία της Τουρκίας. Ενώ για την Τουρκία και τους Τουρκοκύπριους, ο Mustafa Akinci υπηρετεί ως Πρόεδρος της ΤΔΒΚ, η διεθνής κοινότητα τον θεωρεί κοινοτικό ηγέτη των Τουρκοκυπρίων. Καθώς η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας παραμένει διεθνώς αναγνωρισμένη ως η κυβέρνηση ολόκληρου του νησιού, το σύνολο του νησιού θεωρείται πλέον ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, το κοινοτικό κεκτημένο αναστέλλεται στη Βόρεια Κύπρο εν αναμονή πολιτικής διευθέτησης του κυπριακού προβλήματος (βλέπε πρωτόκολλο αριθ. 10 της συνθήκης προσχώρησης).

II

ΑΠΟΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΒΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ο Αλέκος Μοδινός, ένας ελληνοκύπριος ακτιβιστής δικαιωμάτων των ομοφυλοφίλων, αποφάσισε να αμφισβητήσει το μεροληπτικό άρθρο του κυπριακού ποινικού κώδικα. Λόγω της προτεραιότητας που δόθηκε στην επίλυση του κυπριακού προβλήματος και του περιβάλλοντος που ήταν εχθρικό προς τους ΛΟΑΤΙ που εμπόδιζαν τη συλλογική κινητοποίηση, ο Μοδινός πίεσε για την αποποινικοποίηση της σεξουαλικής συμπεριφοράς μεταξύ ατόμων ίδιου φύλου, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Καθώς κανένα πολιτικό κόμμα δεν ήταν διατεθειμένο να υποστηρίξει το αίτημά του, στις 25 Μαΐου 1989, χρησιμοποιώντας το δικαίωμα της ατομικής αναφοράς που παρέχει το άρθρο 25 της προ-1998 εκδοχής της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), υπέβαλε αίτηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων υποστηρίζοντας ότι η διατήρηση σε ισχύ διατάξεων του Ποινικού Κώδικα της Κυπριακής Δημοκρατίας που ποινικοποιούσαν ιδιωτικές ομοφυλοφιλικές σχέσεις συνιστούσε μια αδικαιολόγητη παρέμβαση στο δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής σύμφωνα με το άρθρο 8 της Σύμβασης. Στη συνέχεια, η Επιτροπή παρέπεμψε το ζήτημα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), το οποίο οδήγησε στην έκδοση απόφασης στις 22 Απριλίου 1993 υπέρ του ενάγοντος (υπόθεση Modinos v. Cyprus, 1993).

Η αποποινικοποίηση της σεξουαλικής επαφής μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου δεν θα μπορούσε πλέον να αποφευχθεί, δεδομένου ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣτΕ) προειδοποίησε την Κυπριακή Δημοκρατία ότι η μη συμμόρφωση με την απόφαση του ΕΔΑΔ θα σήμαινε αποπομπή και θα έθετε σε κίνδυνο την εκτέλεση απόφασης του 1996 σχετικά με το ζήτημα της τουρκικής παρέμβασης και κατοχής. Συνεπώς, στις 21 Μαΐου 1998, το κοινοβούλιο της Κυπριακής Δημοκρατίας αναγκάστηκε να αποποινικοποιήσει τη σεξουαλική επαφή μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου εν μέσω έντονης αντιπολίτευσης από την Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου, λίγες μόνο ημέρες πριν την προθεσμία της 29ης Μαΐου 1998 που έδωσε το Συμβούλιο της Ευρώπης στην ΚΔ για να συμμορφωθεί με την ενέργεια που διέταξε το ΕΔΑΔ (PlanetOut, 1998). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι 11 από τα 56 μέλη του κοινοβουλίου προέβησαν σε διαμαρτυρία για την ψηφοφορία, με μερικούς να συμμε-

τέχουν μαζί με τους διαδηλωτές έξω από τη Βουλή. Ο νόμος εγκρίθηκε τελικά με 36 ψήφους υπέρ και 8 ψήφους κατά. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι χρειάστηκαν άλλα δυο χρόνια για να αφαιρεθούν σκόπιμα προσβλητικοί όροι που περιέγραφαν τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις - «αφύσικη ακολασία» - από τη νέα νομοθεσία, και μόνο μετά από περαιτέρω απειλές από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Το 2002, το κοινοβούλιο απέσυρε ένα άλλο επίμαχο σημείο, εξισώνοντας την ηλικία συναίνεσης για ετεροφυλόφιλους και ομοφυλόφιλους στα 17 έτη. Πριν από αυτό, τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια ηλικίας 16 ετών και άνω θεωρούνταν συναινούντες ενήλικες, ενώ οι ομοφυλόφιλοι έπρεπε να περιμένουν έως ότου ήταν 18 για να παραμείνουν εντός του νόμου (Ευριπίδου, 2013, Καμένου, 2011, Καμένου, 2012, Καμένου, 2016).

ΑΠΟΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΟ ΒΟΡΡΑ - ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΔΑΦΟΣ ΠΟΥ ΑΠΟΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΕΙ ΤΗΝ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

Στο κομμάτι υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση στο βορρά, η αλλαγή πήρε ακόμη περισσότερο χρόνο να έρθει. Η σεξουαλική επαφή μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου δεν αποποινικοποιήθηκε μέχρι το 2014, καθιστώντας το βόρειο τμήμα της Κύπρου το τελευταίο κομμάτι ευρωπαϊκού εδάφους, όπου η ομοφυλοφιλία ήταν ορισμένη ως «αφύσικη ακολασία» και ο «σοδομισμός» τιμωρείτο με φυλάκιση.

Η δυναμική που δημιουργήθηκε όταν η Κυπριακή Δημοκρατία άρχισε να διαπραγματεύεται επισήμως την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον Μάρτιο του 1998, με προοπτική ένταξής το 2004, δημιούργησε ταυτόχρονα μια ευκαιρία για την επανένωση του νησιού (Featherstone, 2000). Στόχος ήταν η Κύπρος να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως ενοποιημένη χώρα, σύμφωνα με τη συνολική διευθέτηση του σχεδίου Ανάν που ήταν προτεινόμενη από τα Ηνωμένα Έθνη. Η προοπτική της ένταξης στην ΕΕ είχε μετασημασιολογικό αντίκτυπο στην τουρκοκυπριακή κοινωνία. Δεδομένου ότι δεν ήταν αναγνωρισμένο νόμιμο ως κρατική οντότητα, το τμήμα του νησιού υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση αποτράπηκε από το να εμπλακεί με τη διεθνή κοινότητα. Αποτέλεσμα ήταν να μην ήταν σε θέση να παρακολουθεί τις διεθνείς πολιτικές, νομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές αλλαγές. Έτσι, αργότερα, η περίοδος πριν από το δημοψήφισμα του σχεδίου Ανάν πρόσφερε γόνιμο έδαφος

για την υλοποίηση αλλαγής και μετασχηματισμού (Diez & Tocci, 2009).

Μεγάλες συγκεντρώσεις και πολιτικές διαδηλώσεις ζητούσαν την απομάκρυνση του παλαιού καθεστώτος και την επανένωση του νησιού, κάτι που θα έφερνε την τουρκοκυπριακή κοινότητα πιο κοντά στην ΕΕ και τη διεθνή κοινότητα, καθώς και θα εκδημοκρατούσε πολιτικούς και νομικούς θεσμούς και διαδικασίες (Κύρης, 2011). Σε αυτό το ευνοϊκό πλαίσιο για αλλαγή, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αμφισβητούσαν το status quo και απαιτούσαν αλλαγή και περισσότερη ισότητα και δικαιώματα για ομάδες όπως γυναίκες, ΛΟΑΤΙ, άτομα με αναπηρίες και άλλες περιθωριοποιημένες ομάδες. (Human Dignity Trust, 2019). Αυτό οδήγησε στο σχηματισμό της πρώτης οργάνωσης για τα δικαιώματα των γυναικών που ονομάστηκε Feminist Atelier (FEMA). Η FEMA συνηγορούσε υπέρ των θεμάτων φύλου και των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ και θεωρείται το πρώτο οργανωμένο κίνημα για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ στο βορρά.

Άλλες νέες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών εμφανίστηκαν επίσης για να υποστηρίξουν την ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου απαιτώντας πρωτοποριακές νομικές αλλαγές. Το 2008, η Πρωτοβουλία Κατά της Ομοφοβίας (HOKI) υπέβαλε αίτημα για την κατάργηση των άρθρων 171, 172 και 173 του Ποινικού Κώδικα με ψήφισμα προς την Fatma Ekenoglu, την τότε Πρόεδρο της «Βουλής» της βόρειας Κύπρου, δηλώνοντας ότι οι κανονισμοί «προνοούν το κύριο πλαίσιο για τη ρύθμιση των διακρίσεων κατά του σεξουαλικού προσανατολισμού και δεν έχουν αναθεωρηθεί από την εποχή της βρετανικής αποικιοκρατίας» (Johnson, 2012). Επιπλέον, τον Φεβρουάριο του 2009, ο Michael Cashman, τότε συμπρόεδρος της Διακομματικής Ομάδας ΛΟΑΤΙ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Intergroup), επισκέφθηκε το βορρά και μίλησε σε σεμινάριο με τίτλο «Ο ρόλος της ΕΕ και τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ» που διοργάνωσε η HOKI (Human Dignity Trust, 2019).

Παρά τις προσπάθειες της κοινωνίας των πολιτών για την ισότητα των ΛΟΑΤΙ που υποστηρίχθηκαν από ορισμένους σημαντικούς διεθνείς πολιτικούς παράγοντες, συνεχίστηκε η δίωξη των ομοφυλοφίλων. Το 2010 συνελήφθησαν δύο άνδρες, σύμφωνα με το Άρθρο 171 του Ποινικού Κώδικα. Τον Ιούλιο του 2011, συνελήφθησαν δύο άλλοι άνδρες κατηγορούμενοι ότι άσκησαν «σαρκικές πράξεις κατά της τάξης της φύσης». Τον Οκτώβριο του 2011, τρεις άνδρες, ένας από τους οποίους ήταν πρώην Υπουργός της ΚΔ, συνελήφθησαν και κρατήθηκαν υπό την κατηγορία «αφύσικης συνουσίας». Η HOKI εξέφρασε ανησυχία για τις συλλήψεις που οδήγησαν σε διαμαρτυρίες των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ο Michael Cashman ζήτησε την απελευθέρωση όσων συνελήφθησαν και κρατήθηκαν σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο 171 του Ποινικού Κώδικα. Αμέσως μετά τα περιστατικά αυτά, στις 25 Οκτωβρίου, ο αρχηγός του Κόμματος Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας (TDP) ανέλαβε πρωτοβουλία και το TDP υπέβαλε νομοσχέδιο στο Κοινοβούλιο για τη μεταρρύθμιση του ποινικού κώδικα (Kibris Postasi, 2011).

Το 2011, η Μαρίνα Γιαννακουδάκη, μέλος της Ομάδας Επαφής Υψηλού Επιπέδου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις Σχέσεις με την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, αγωνίστηκε για την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας στη βόρεια Κύπρο και επισκέφθηκε το νησί όπου συναντήθηκε με τα κυριότερα πολιτικά κόμματα και τον Τουρκοκύπριο ηγέτη, Ντερβίς Έρογλου. Η Γιαννακουδάκη έλαβε διαβεβαιώσεις από τον Έρογλου ότι θα υπογράψει την κατάργηση της απαγόρευσης της ομοφυλοφιλίας στο νόμο (Γιαννακουδάκη, 2013).

Έπειτα εισήχθη στο Κοινοβούλιο μια πρόταση για την τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα του 1959, η οποία αν είχε πετύχει θα καταργούσε τα άρθρα 171 έως 173 και θα αντιμετώπιζε ορισμένες από τις άλλες ελλείψεις στις διατάξεις περί σεξουαλικών αδικημάτων. Αυτό συνοδεύτηκε από υποσχέσεις στήριξης και δημόσιες δεσμεύσεις για τη μεταρρύθμιση του νόμου. Δυστυχώς, αυτή η πρώιμη προσπάθεια μεταρρύθμισης του εν λόγω νόμου ήταν ανεπιτυχής.

Τον Ιανουάριο του 2012, το ΕΔΑΔ συμφώνησε να εξετάσει μια νομική υπόθεση, την H.Ç vs. Turkey (H.Ç vs. Turkey, 2014). Ο αιτητής κατέθεσε την υπόθεσή του κατά της κυβέρνησης της Τουρκίας ως αρμόδιας αρχής για τη βόρεια Κύπρο, με την αιτιολογία ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στην οποία η Τουρκία είναι συμβαλλόμενο μέρος, απαγορεύει την ποινικοποίηση του σεξουαλικού προσανατολισμού λόγω των δικαιωμάτων στην ιδιωτική ζωή και την οικογενειακή ζωή, την ελευθερία από τις διακρίσεις και την απαλλαγή από απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

Τον Φεβρουάριο του 2012, άλλοι δύο άνδρες συνελήφθησαν και πάλι σύμφωνα με το Άρθρο 171, το οποίο οδήγησε σε διαμαρτυρία από τον τότε συμπρόεδρο της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ, τον Ευρωβουλευτή Michael Cashman, ο οποίος επισκέφθηκε ξανά το νησί τον Απρίλιο του 2012. Ο Cashman συναντήθηκε με τοπικές μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) και ανώτερους πολιτικούς για να συζητήσουν για την κατάργηση των ομοφοβικών βρετανικών αποικιακών νόμων, καθώς και για να ασκήσουν πίεση στο κοινοβούλιο για να περάσει το προτεινόμενο νομοσχέδιο τροποποίησης (Jenkin, 2012). Η Γιαννακουδάκη επίσης πραγματοποίησε άλλη μια επίσκεψη στο νησί το 2013 προσπαθώντας να αναζωογονήσει τις προσπάθειες να περάσει το νομοσχέδιο που αποποινικοποιούσε την ομοφυλοφιλία. Ασκώντας πιέσεις στις αρχές στο βορρά, η Γιαννακουδάκη βοήθησε τελικά στην ανατροπή του νόμου ενάντια της ομοφυλοφιλίας (LGBT + Conservatives, 2013).

Το πέρασμα μεταρρυθμίσεων μεταξύ 2013 και 2014 χαρακτηρίζεται καλύτερα ως ασυνεχές, με μεταβολές στην κυβέρνηση, οι οποίες αμφοτέρωθεν ανάσπελλαν και επανάφεραν το νόμο τροποποίησης. Η επανεμφάνιση του Ρεπουμπλικανικού Τουρκικού Κόμματος (CTP) ως ο νικητής των γενικών εκλογών του Ιουλίου 2013 αποδείχτηκε αποφασιστική για την αναδιάρθρωση της προσπάθειας μεταρρύθμισης του Δεκεμβρίου 2013 από τους βουλευτές. Τρεις βουλευτές του CTP ειδικότερα η κα. Derya, η κα. Özdenefe και ο κ.

Erhürman διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο όσον αφορά τη θέσπιση του νόμου περί ποινικού κώδικα 20/2014 («Τροποποιητικός Νόμος») έως τον Φεβρουάριο του 2014. Την εποχή εκείνη, η πορεία προς τις σημαντικές μεταρρυθμίσεις του 2014 φαίνεται ότι επηρεάστηκε και καθοδηγείται από διάφορους παράγοντες, κυρίως το πολιτικό κλίμα και την ανάδυση μιας ενεργού κοινωνίας των πολιτών.

Το ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο της βόρειας Κύπρου σίγουρα δημιούργησε ένα περιβάλλον ευνοϊκό για την μεταρρύθμιση. Οι κύριοι κινητήριοι μοχλοί της μεταρρύθμισης που έθεσαν σταθερά και σταθερά τη νομοθετική ατζέντα ήταν οι προσπάθειες και η στρατηγική της εγχώριας κοινωνίας των πολιτών, δηλαδή οι ΛΟΑΤΙ ακτιβιστές και οργανώσεις, οι οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι υποστηρικτές τους. Η πολιτική βούληση και το κλίμα εκείνης της εποχής, ήταν επίσης πολύ σημαντικοί παράγοντες για την πραγματοποίηση των αλλαγών το 2014. Άλλα σημαντικά στοιχεία περιλάμβαναν τη δέσμευση από, αλλά και με την, ευρωπαϊκή και διεθνή κοινότητα, οι προσφυγές ενώπιον του ΕΔΑΔ, η εκτέλεση αλλαγών στο πλαίσιο ενός πακέτου μεταρρύθμισης και η απουσία οργανωμένης αντιπολίτευσης από θρησκευτικές ομάδες (Trust of Human Dignity Trust, 2019).

III

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΑΤΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Μετά την ανεξαρτησία από τη Μεγάλη Βρετανία, υπάρχουν διαφορές και ομοιότητες που πρέπει να σημειωθούν μεταξύ των δύο κοινοτήτων σχετικά με τη λειτουργία του κράτους. Σε σχέση με τις δύο εθνοτικές κοινότητες, ο επικράτησης του εθνικισμού και των εθνικοποιημένων αντιλήψεων της ταυτότητας δεν θα επέτρεπε την εμφάνιση άλλων προσωπικών ταυτοτήτων, ενώ τα γεγονότα του 1963 και του 1974 τροφοδότησαν εθνικιστικές στάσεις σε τέτοιο βαθμό που θεωρήθηκε ανάθεμα να μιλήσει κανείς για ζητήματα όπως είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι διακρίσεις, αν αυτά δεν ευθυγραμμίζονταν άμεσα με ζητήματα εθνοτικής ταυτότητας. Αυτό έγινε ιδιαίτερα έντονο μετά τα γεγονότα του 1974, όταν ακόμα και να μιλούσε κάποιος για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ, φαινόταν εξωφρενικό, κακόγουστο και εντελώς ανήθικο, λαμβάνοντας υπόψη τα τρομερά προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι πρόσφυγες και από τις δύο κοινότητες και οι συγγενείς των αγνοουμένων. Αναπόφευκτα, με τον διαχωρισμό του πληθυσμού στο βορρά και το νότο, η κοινωνία των πολιτών μπορούσε να λειτουργήσει μόνο ενδό-εθνοτικά. Η συνεργασία σε θέματα που δεν σχετιζόνταν στενά με το Κυπριακό ήταν περιορισμένη (Καμένου, 2011; Καμένου, 2012; Καμένου, 2016; Καμένου 2019a; Καμένου, 2019b; Καμένου, 2020).

ΝΟΤΟΣ

Στην ΚΔ, η Εκκλησία της Κύπρου έχει ιστορικά αναλάβει κεντρικό ρόλο στην κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της χώρας. Επιπλέον, μέσω της πολιτικής και του λόγου της, υπήρξε μια σημαντική δύναμη πίσω από τη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων ως ουσιοκρατική ως προς το φύλο και την σεξουαλικότητα. Λόγω της πολύ ισχυρής επιρροής της Εκκλησίας, ήταν σχεδόν αδύνατο να εκδηλωθούν οι ΛΟΑΤΙ χωρίς να επηρεαστούν αρνητικά τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά, καθώς αν το έκαναν αυτό θα βρίσκονταν πολύ σύντομα μακριά από την οικογένεια τους και την υπόλοιπη κοινωνία (Καμένου, 2011; Καμένου, 2012; Καμένου, 2019b, Καμένου, 2020).

Χρειάστηκαν πολλά χρόνια μετά το 1974 για να ξεκινήσει η συλλογική οργάνωση της ΛΟΑΤΙ κοινότητας. Το πρώτο μεγάλο βήμα συνέβη στις 10 Δεκεμβρίου 1987, κατά τη Διεθνή Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με την ίδρυση του Απελευθερωτικού Κινήματος Ομοφυλοφίλων Κύπρου (ΑΚΟΚ) του Αλέκου Μοδινού (Πολυκάρπου, 2010). Ωστόσο, το ΑΚΟΚ

δεν ήταν ποτέ σε θέση να εγγραφεί επίσημα και να ενεργήσει ως αναγνωρισμένη οντότητα από το κράτος, καθώς, σύμφωνα με τον Μοδινό, ήταν αδύνατο να βρεθούν 20 μέλη που απαιτούνταν για να υπογράψουν με το όνομα τους κατά την εγγραφή του κινήματος στις αρχές, παρόλο που το κίνημα είχε γίνει μέλος στο Διεθνή Οργανισμό Ομοφυλοφίλων και Λεσβίων (ILGA) ως οργάνωση-μέλος. Η ομάδα μαζευόταν σε ιδιωτικούς χώρους και συζητούσε τα καθημερινά προβλήματα της ομοφυλοφιλικής κοινότητας και έβρισκε τρόπους βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης της εγκατάστασης της τηλεφωνικής γραμμής υποστήριξης για τους ΛΟΑΤΙ «Τηλεφωνική Γραμμή Ομοφυλοφίλων» (Καμένου, 2012, Καμένου, 2020).

Η ένταξη στην ΕΕ το 2004 ανάγκασε την ΚΔ να ευθυγραμμίσει την εθνική νομοθεσία με την ευρωπαϊκή οδηγία 2000/78/ΕΚ που απαγορεύει τις διακρίσεις στο χώρο εργασίας, μεταξύ άλλων, για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού. Παρόλα αυτά, παρά τις θετικές νομικές μεταβολές, οι κρατικές προσεγγίσεις στα ανθρώπινα δικαιώματα παρέμειναν περιορισμένες καθώς η έννοια των «παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» συνέχισε να ανήκει πρωτίστως στις καταγγελίες που υπέφεραν οι Ελληνοκύπριοι ως αποτέλεσμα των γεγονότων του 1974 (Καμένου, 2011 · Καμένου, 2012 · Καμένου, 2016 · Καμένου, 2019a · Καμένου, 2019b · Καμένου, 2020).

Με την υποστήριξη που παρείχαν τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και μέσα σε ένα βελτιωμένο νομικό πλαίσιο, η κυπριακή κοινωνία των πολιτών μπόρεσε να επανασχεδιαστεί και να δημιουργήσει ευκολότερα τοπικές και διεθνείς συμμαχίες (ο.π.). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο και με την υποστήριξη των ήδη καθιερωμένων ΜΚΟ - και ιδιαίτερα του Κυπριακού Συνδέσμου Οικογενειακού Προγραμματισμού Κύπρου (ΚΣΟΠ) - μια νέα γενιά ΛΟΑΤΙ ακτιβιστών άρχισε να αναζητά τρόπους προώθησης των δικαιωμάτων της κοινότητας κατά τη διάρκεια συναντήσεων που ξεκίνησαν το Νοέμβριο 2009 (Μάντης, 2014).

Ο ΚΣΟΠ συνέβαλε στη δημιουργία του οργανισμού ΛΟΑΤΙ, ενισχυμένος από μια ανοιχτή πρόσκληση για έρευνες τεκμηρίωσης της ILGA-Europe, της ευρωπαϊκής περιφέρειας της ILGA World, με τίτλο *7η Πρόσκληση Υποβολής Προτάσεων για το Ταμείο Τεκμηρίωσης για Παραβιάσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. Το Ταμείο υποστήριξε έργα μικρού και μεσαίου μεγέθους, μέχρι €5000, στηρίζοντας οικονομικά

την συγγραφή εκθέσεων σχετικά με την κατάσταση των ΛΟΑΤΙ δικαιωμάτων στην Ευρώπη το 2010, με δυνατότητα αυτές να χρησιμοποιηθούν μετέπειτα για σκοπούς προάσπισης (ILGA-Europe, 2009).

Η ILGA-Europe ζήτησε την ενεργό συμμετοχή ομάδων ΛΟΑΤΙ για τη χρηματοδότηση αυτού του έργου. Έτσι, ο ΚΣΟΠ συνέβαλε στη συγκέντρωση Κυπρίων ΛΟΑΤΙ ακτιβιστών από το νότο και μέχρι τον Δεκέμβριο του 2009 υπέβαλε αίτηση για αυτό το μικρό έργο. Αυτό έγινε μαζί με την μέχρι τότε ανώνυμη ακόμα ομάδα ΛΟΑΤΙ ακτιβιστών – η οποία στην αίτηση καταχωρήθηκε απλά ως «LGBTCY» (ILGA-Europe, 2009). Ο ΚΣΟΠ συνέταξε έκθεση, μία από τις ελάχιστες που συμμετείχαν τότε ενεργά Κύπριοι ΛΟΑΤΙ, με τίτλο *Σεξουαλικός Προσανατολισμός στην Κύπρο: Χαρτογράφηση του Κοινωνικοπολιτικού Κλίματος, Εμπειριών και Αναγκών* (Καφού, κ.α., 2011). Η έκθεση εκτυπώθηκε αργότερα με την οικονομική βοήθεια της ILGA-Europe, και παρουσιάστηκε στη Βουλή, ενώ αργότερα έγινε σημείο αναφοράς σε πολλά σημεία προάσπισης των ΛΟΑΤΙ δικαιωμάτων στην Κύπρο.

Με βάση αυτό, και με την υποστήριξη πολλών άλλων συμμάχων, η ομάδα των ΛΟΑΤΙ ξεκίνησε να οργανώνεται και αποφάσισε, μετά από μια σειρά συναντήσεων, να εγγράψει επίσημα την ομάδα ως την πρώτη Μη Κυβερνητική Οργάνωση ΛΟΑΤΙ στην ΚΔ συντάσσοντας το καταστατικό της τότε Accept - ΛΟΑΤ Κύπρου (Accept).⁴ Η Accept υπέβαλε την αίτησή της για εγγραφή στις αρχές στις 26 Οκτωβρίου 2010 και τελικά έλαβε την έγκριση να εγγραφεί ως ΜΚΟ («Σωματείον») στις 8 Σεπτεμβρίου 2011. Η έγκριση δεν ήταν απλή διαδικασία, καθώς το κράτος ζήτησε τις απόψεις αρκετών ενδιαφερόμενων, μεταξύ των οποίων και η Εκκλησία της Κύπρου, κάτι που εξόργισε την ομάδα και ζήτησε υποστήριξη από πολιτικούς συμμάχους για να προχωρήσει την αίτησή της (Καμένου, 2016).

ΒΟΡΡΑΣ

Μετά τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος του σχεδίου Ανάν του 2004 και την αποτυχημένη προσπάθεια επανένωσης, η τοπική κοινωνία των πολιτών άρχισε να ανασυντάσσεται γύρω από τα ατομικά δικαιώματα. Το 2007 ιδρύθηκε το Homofobiye Karşı İnsiyatif, η Πρωτοβουλία κατά της Ομοφοβίας (HOKI) ως η πρώτη οργάνωση ΛΟΑΤΙ του νησιού που στόχευε στην αντιμετώπιση της ομοφοβίας και υποστηρίζοντας την κατάργηση της ποινικοποίησης της ομοφυλοφιλίας στο βορρά. Η HOKI συνεργάστηκε αρχικά με την FEMA, τη φεμινιστική οργάνωση που εργαζόταν κυρίως για την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών. Αυτό έγινε αρχικά με την παρουσία στη διαμαρτυρία για τη Διεθνή Ημέρα της Γυναίκας στις 8 Μαρτίου, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό την προβολή των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ. Και οι δύο οργανώσεις αύξησαν σταδιακά τη συνεργασία τους για να συνδυά-

σουν τις δυνάμεις τους για να παλέψουν για την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας. Το 2012, η HOKI μετονομάστηκε σε Queer Cyprus Association (QCA). Η QCA υποστήριξε κυρίως την κατάργηση του ποινικού κώδικα, την ευαισθητοποίηση για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ και την ανάπτυξη διεθνών και ευρωπαϊκών δεσμών και δικτύων.

Η Shortbus Movement ήταν ένας οργανισμός που ιδρύθηκε το 2008 για να εργαστεί για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ. Ήταν πρωτοβουλία της κοινωνίας των πολιτών, αποτελούμενη από ακτιβιστές για τα ανθρώπινα δικαιώματα και αφοσωμένους εθελοντές που πίστευαν πως όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, το φύλο ή οποιοδήποτε άλλο καθεστώς. Η ομάδα είχε ως στόχο να υποστηρίξει όλες τις ατομικές ή οργανωτικές δραστηριότητες της τουρκοκυπριακής ΛΟΑΤΙ κοινότητας. Στόχοι της ήταν η ενδυνάμωση και η κινητοποίηση μελών της ΛΟΑΤΙ κοινότητας με την αύξηση της ευαισθητοποίησης μέσω της ανταλλαγής συναφών πληροφοριών, την παροχή ενημερωτικών, εκπαιδευτικών, ψυχολογικών και νομικών υπηρεσιών στην κοινότητα των ΛΟΑΤΙ και την οργάνωση και / ή υποστήριξη των ΛΟΑΤΙ, της ισότητας των φύλων και των θεματικών πολιτιστικών εκδηλώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα - για παράδειγμα, διοργάνωσε νύχτες queer ταινιών, καθώς και εκδηλώσεις προβολής και δικτύωσης.

Η Envision Diversity Association (Envision) ιδρύθηκε το 2015 με τους ίδιους στόχους - δηλαδή την προώθηση της διαφορετικότητας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διατομεακής ισότητας των φύλων και της σεξουαλικότητας. Η Envision ασχολείται ενεργά με την ψυχική υγεία, τη σεξουαλική υγεία, την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ και την προάσπιση των δικαιωμάτων των τρανς. Η Envision διοργάνωσε δύο συνέδρια για την ψυχική υγεία των ΛΟΑΤΙ, εκπαιδεύσεις για τη σεξουαλικότητα και το φύλο για τους φοιτητές, δημόσια σεμινάρια για τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ και άλλες παρόμοιες δραστηριότητες.

Πιο κάτω σημειώνονται μερικές αξιοσημείωτες δραστηριότητες που διοργανώθηκαν από αυτές και άλλες ομάδες που ασχολούνται με τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ στο βορρά:

- α. 2007: Η FEMA, δημόσια πρόσωπα, δικηγόροι και ακτιβιστές συγκεντρώθηκαν για να ιδρύσουν την HOKI στο Σύνδεσμο Δασκάλων.
- β. 2008: Η Shortbus πραγματοποίησε προβολές κινηματογραφικών ταινιών στο πρώτο φιλικό προς τις ΛΟΑΤΙ χώρο, το Cadi Kazani, οι πρώτες ταινίες με ΛΟΑΤΙ θέματα που έχουν προβληθεί ποτέ στο βόρειο τμήμα της Κύπρου.
- γ. Ο Οργανισμός Νεολαίας Αμμοχώστου (MAGEM) πραγματοποίησε νυχτερινή κινηματογραφική προβολή με το ντοκιμαντέρ *My Child*, στο οποίο οι γονείς των LGBT ατόμων στην Τουρκία αναφέρουν τις προσωπικές τους εμπειρίες. Αυτοί οι γονείς ήταν μέλη της οικογένειας ΛΟΑΤ ατόμων στην Κωνσταντινούπολη (LISTAG), μια ομάδα εθελοντικής υποστήριξης και αλληλεγγύης για οικογένειες και φίλους των ΛΟΑΤ ατόμων στην Κωνσταντινούπολη από τον Ια-

⁴ Η ομάδα μετονομάστηκε αργότερα σε Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου για να αντανakλά την έμφαση που απαιτείται για την intersex κοινότητα, καθώς, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της ILGA-Europe, με βάση την Πανευρωπαϊκή διοργάνωση ΛΟΑΤΙ των Βρυξελλών.

νοάριο του 2008. Κατά τις προβολές ντοκιμαντέρ πολλές οικογένειες μπόρεσαν να αλληλοεπιδράσουν μεταξύ τους και να συζητήσουν κοινές εμπειρίες. Επιπλέον, οι προβολές παρείχαν στα ΛΟΑΤΙ άτομα και στις οικογένειές τους την ευκαιρία να δημιουργήσουν δίκτυα μεταξύ τους.

- δ. 2010-2012: Το 2010, η HOKI συνδιοργάνωσε ένα διεθνές συνέδριο με τίτλο «Συνέδριο Αλληλεγγύης και Δικτύωσης Κύπρου 2010» σε συνεργασία με την Accert και την ILGA-Europe και φιλοξενήθηκε από τον Ένωση Δημοσιογράφων (περισσότερα πιο κάτω). Η εκδήλωση υπογράμμισε ότι η ομοφυλοφιλία ήταν ποινικό αδίκημα στο βορρά και επανέλαβε ότι η ποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τον Ιούλιο του 2011 όταν δύο άνδρες συνελήφθησαν και κατηγορήθηκαν για το αδίκημα της «αφύσικης συνουσίας» η HOKI δημοσίευσε την υπόθεση και άλλοι ακολούθησαν, συμπεριλαμβανομένων των οργανώσεων των ΛΟΑΤΙ στην Ελλάδα, τη Μάλτα, την Τουρκία, την Αλβανία και την Κύπρο, οι οποίες υποστήριξαν την HOKI και επανέλαβαν έκκληση για αλλαγή του νόμου. Η HOKI εξέφρασε επίσης την άποψη ότι τα MME στο βορρά κανονικοποίησαν τις στάσεις του μίσους και τροφοδότησαν ομοφοβικές αναφορές και σχόλια στο κοινό. Το 2011, η HOKI και η Accert φιλοξένησαν την οικογενειακή έκθεση της ILGA-Europe με τίτλο «Διαφορετικές οικογένειες, ίδια αγάπη» στη Λευκωσία (Queer Cyprus, 2011). Η έναρξη της εκδήλωσης περιελάμβανε ένα φάσμα μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένης της κρατικής τηλεόρασης, με την έκθεση να δέχεται θετική κάλυψη από τον τύπο και να προσφέρει διαφορετικές και θετικές πτυχές της ΛΟΑΤΙ κοινότητας στο ευρύ κοινό.
- ε. 2015-2018: Η Envision Diversity καθιερώνεται για να ασχοληθεί με ευρύτερα θέματα σεξουαλικότητας, φύλου και ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω μιας διατομεακής προσέγγισης. Η Envision εργάστηκε σε διάφορους τομείς, κυρίως σεξουαλική υγεία, βία με βάση το φύλο και δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ.

Η ευαισθητοποίηση της σεξουαλικής υγείας ήταν ένας από τους κύριους στόχους της Envision Diversity. Αυτό επιδιώχθηκε μέσω μιας τηλεοπτικής καμπάνιας με στόχο την ευαισθητοποίηση, η οποία διανεμήθηκε στο διαδίκτυο. Επιπλέον, φυλλάδια για τη σεξουαλική υγεία γράφτηκαν και διανεμήθηκαν στο κοινό, ενώ πραγματοποιήθηκαν αρκετές επισκέψεις σε λύκεια για να ενημερωθούν οι μαθητές για τη σεξουαλική υγεία. Τα επόμενα χρόνια η Envision Diversity διοργάνωσε ένα συνέδριο για την ψυχική υγεία σε συνεργασία με την Ομάδα Εργασίας των Τούρκων Φοιτητών Ψυχολογίας, η οποία περιελάμβανε ένα μονοήμερο σεμινάριο για τις σεξουαλικότητες και την ψυχική υγεία των ΛΟΑΤΙ καθώς και ένα εργαστήριο ψυχοδράματος με θέμα τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου (ΣΠΤΦ) (Envision Diversity, 2018).

Το 2016, η Envision πρότεινε στο «Υπουργείο» Παιδείας ένα πιλοτικό πρόγραμμα για την προβολή

του ντοκιμαντέρ *My Child* και την παράδοση μιας σειράς ενότητων που αφορούσαν τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου σε πέντε λύκεια σε πέντε διαφορετικές περιοχές. Η πρόταση απορρίφθηκε από το Υπουργείο χωρίς να δοθεί κατάλληλη εξήγηση πέρα από μια αόριστη δήλωση ότι η πρόταση είναι ακατάλληλη και δεν τηρεί τα καθιερωμένα ηθικά πρότυπα. Η Envision στη συνέχεια πήρε την υπόθεση στο Γραφείο του Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της βορείας Κύπρου, ο οποίος αποφάνθηκε ότι πρόκειται για σοβαρή διακριτική μεταχείριση και συμβούλευσε το Υπουργείο Παιδείας να αναλάβει άμεσες ενέργειες και ενέργειες για τη διόρθωση της κατάστασης. Επιπλέον, συνέστησε επίσης να εισαχθεί η σεξουαλική εκπαίδευση και τα μαθήματα και οι ενότητες ΣΠΤΦ στο αναλυτικό πρόγραμμα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Ombudsman, 2017).

Τον Ιούνιο του 2017, η Envision συνεργάστηκε με το Post Research Institute για να τιμήσει την Εξέγερση του Στόουνγουολ με μια μέρα γεμάτη εκδηλώσεις, συμπεριλαμβανομένης της ζωντανής παράστασης από την Τουρκοκύπρια ηθοποιό και ακτιβιστή Oya Akin που διηγείτο τις εμπειρίες μιας οικογένειας που το παιδί της ανακοίνωσε ότι ήταν τρανς γυναίκα. Το 2017, πραγματοποίησε επίσης αρκετές εκθέσεις με θέμα «Μια αγάπη» στην Home Gallery και το Bedesten στη Λευκωσία, μία από τις οποίες επισκέφθηκε ο Espen Barth Eide, ο ειδικός τότε εκπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ στην Κύπρο.

Εν ολίγοις, η Envision διοργάνωσε επίσης διάφορες εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης του κοινού σε συνεργασία με τοπικές αρχές - όπως ο δήμος Κερύνειας και ο τουρκικός δήμος Λευκωσίας - και πανεπιστήμια σε διάφορες πόλεις - όπως το Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Κερύνειας και το Τεχνικό Πανεπιστήμιο της Μέσης Ανατολής. Άλλες δραστηριότητες της Envision σχετικά με τα θέματα SOGI περιελάμβαναν ένα συνέδριο τον Οκτώβριο του 2018, δημόσια σεμινάρια και εργαστήρια ευαισθητοποίησης στα πανεπιστήμια. Η Envision διοργάνωσε επίσης το Φεστιβάλ Γερμανικών Queer Ταινιών, σε συνεργασία με τη γερμανική πρεσβεία (Kibris Gazetesi, 2018).

Επιπλέον, τον Νοέμβριο του 2017, η Queer Cyprus Association ανέλαβε ένα έργο που ονομάζεται *Subsequent 'Unsspoken'*. Το έργο αποσκοπούσε στην ενίσχυση του διαλόγου στο βόρειο τμήμα της Κύπρου για θέματα σχετικά με τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ. Το διετές πρόγραμμα υποστηρίχθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του προγράμματος «Κυπριακή Κοινωνία Πολιτών σε Δράση» και υλοποιήθηκε από το Κοινοτικό Κέντρο MME Κύπρου σε συνεργασία με το Ίδρυμα Thomson και την Queer Cyprus Association (Queer Cyprus, 2017).

IV

ΕΝΩΝΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ – ΚΟΙΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Με ήδη καθιερωμένο το ΛΟΑΤΙ κίνημα στο βορρά, η συνεργασία με το οργανωμένο ΛΟΑΤΙ κίνημα στο νότο ξεκίνησε με την ίδρυση της Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου από το 2010. Στην Κύπρο, όπως και αλλού, το πολυεπίπεδο σύστημα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη έχει ενισχύσει τις πολιτικές ευκαιρίες για την εθνική και διεθνική κινητοποίηση γύρω από τη σεξουαλική ισότητα και την ισότητα των φύλων υπό την αιγίδα των διεθνικών ΜΚΟ και ιδιαίτερα της ILGA-Europe, η οποία βοηθά τους ακτιβιστές να προωθήσουν τους στόχους τους σε εθνικό επίπεδο από τις Βρυξέλλες (Καμένου, 2012; Καμένου, 2016; Καμένου, 2019b; Καμένου, 2019b).

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010: ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΚΤΥΩΣΗ

Τον Οκτώβριο του 2009, η ILGA-Europe πραγματοποίησε την ετήσια Ευρωπαϊκή Διάσκεψη της στη Μάλτα. Εκεί, ο Αλέκος Μοδινός τιμήθηκε από τον διεθνή οργανισμό για την προσφορά του στο ευρωπαϊκό κίνημα των ΛΟΑΤΙ. Στην εκδήλωση αυτή λήφθηκε η απόφαση για τη δημιουργία ενός περιφερειακού μεσογειακού δικτύου υπό την ILGA-Europe κάτι που ήταν μια πρωτοβουλία των ΛΟΑΤΙ οργανώσεων της Μάλτας στη Διάσκεψη.

Αρχικά, οι χώρες του δικτύου αυτού ήταν η Μάλτα, η Ελλάδα, η Αλβανία και η Τουρκία. Στους επόμενους μήνες, με την ίδρυση της Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου (Accept), οι ομάδες των ΛΟΑΤΙ από τη Μάλτα προσκάλεσαν τις Κυπριακές ΛΟΑΤΙ οργανώσεις, την ε/κ Accept και την τ/κ ΗΟΚΙ να ενταχθούν στο δίκτυο και να οργανώσουν την επόμενη συνεδρίαση δικτύωσης του δικτύου στην Κύπρο στα τέλη του 2010, κάτι που προβλεπόταν θα βοηθούσε το κυπριακό ΛΟΑΤΙ κίνημα.

Η Accept και η ΗΟΚΙ είχαν πολλές συναντήσεις για το σχεδιασμό της εκδήλωσης και αποφάσισαν να αξιοποιήσουν την ευκαιρία που τους δόθηκε, ανοίγοντας την συνάντηση σε όσο το δυνατόν πιο πολλά άτομα γινόταν. Στόχος ήταν η προβολή και η ενδυνάμωση της υποστήριξης από τοπικούς φορείς. Βάσει αυτού, οι δύο οργανώσεις προσέγγισαν την Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Κύπρο και το Γραφείο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Κύπρο, τα οποία προσέφεραν πρακτική βοήθεια, κυρίως με τη διεξαγωγή των συναντήσεων δωρεάν στο Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Λευκωσία, και με δημόσια υπο-

στήριξη από τους θεσμούς της ΕΕ για τα δικαιώματα της ΛΟΑΤΙ κοινότητας στην Κύπρο. Ως χώρος συγκέντρωσης, το Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν ένας ασφαλής χώρος όπου οι οργανώσεις μπορούσαν να συναντηθούν και έκανε τις αρχές, και στις δύο πλευρές, να πάρουν την εκδήλωση στα σοβαρά.

Τον Δεκέμβριο λοιπόν του 2010, το δίκτυο πραγματοποίησε την συνάντηση η οποία είχε τίτλο «Συνέδριο Αλληλεγγύης και Δικτύωσης ΛΟΑΤΙ Οργανώσεων Νοτιοανατολικής Ευρώπης». Η εκδήλωση ήταν πολύ επιτυχημένη και βοήθησε στην ευαισθητοποίηση της ΛΟΑΤΙ κοινότητας σε ολόκληρη την Κύπρο. Στο νότο, ο κύριος στόχος ήταν να συμβάλει στην προώθηση της εγγραφής της Accept από τις αρχές και να ανοίξει ο διάλογος για έναν νόμο Πολιτικής Συμβίωσης. Υποστηρίχθηκε από τον Δήμο Λευκωσίας και τη δήμαρχο Ελένη Μαύρου, η οποία άνοιξε την έκθεση φωτογραφίας «διαφορετικές οικογένειες – ίδια αγάπη», την οποία αρχικά παρουσίασε η ILGA-Europe στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις Βρυξέλλες. Στο βορρά πραγματοποιήθηκε συνέντευξη τύπου με την παρουσία τόσο της ILGA-Europe όσο και της Accept, θέτοντας το ζήτημα για την ανάγκη αποποινικοποίησης της ομοφυλοφιλίας στο βορρά.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2012: «ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ: ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΛΟΑΤ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ»

Η συνεργασία των δύο οργανώσεων συνεχίστηκε και μετέπειτα με την επόμενη μεγάλη εκδήλωση, μια δικοινοτική διάσκεψη, η οποία διοργανώθηκε από την Accept και την, μετονομαζόμενη τότε, Queer Cyprus. Αυτό κατέστη δυνατό με την οικονομική και οργανωτική υποστήριξη της Πρεσβείας των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (ΗΠΑ) στην Κύπρο, η οποία διευκόλυνε τις συναντήσεις. Με τίτλο «Προς την Συμπερίληψη: Υγεία, Παιδεία και η ΛΟΑΤ κοινότητα» το συνέδριο αποσκοπούσε πρωτίστως στην ευαισθητοποίηση και την ανάπτυξη των ικανοτήτων των επαγγελματιών υγείας, όπως γιατροί, νοσηλευτές, ψυχολόγοι και κοινωνικοί καθώς και εκπαιδευτικών Συμβατικής και Μη-Συμβατικής Εκπαίδευσης, όπως καθηγητών, ακαδημαϊκών, κοινωνικών επιστημόνων και φοιτητών, σε σχέση με την ΛΟΑΤΙ κοινότητα στην Κύπρο στους τομείς της υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης (Accept – LGBTI Cyprus & Queer Cyprus, 2012). Το συνέδριο πραγματοποιήθηκε στην νεκρή

ζώνη στο Σπίτι της Συνεργασίας, στα αγγλικά, και οι παρουσιάσεις και το υλικό των συνεδρίων μεταφράστηκαν στα ελληνικά και τα τουρκικά. Συμμετείχαν ομιλητές και από τις δύο πλευρές του νησιού, καθώς και ομιλητές από την Ελλάδα, την Τουρκία, τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η εκδήλωση συνδιοργανώθηκε από την Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Κύπρο και υποστηρίχθηκε από την Πρεσβεία της Ολλανδίας στην Κύπρο.

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ 2014

Το έτος 2014 αποδείχθηκε πολύ σημαντικό για το κίνημα των ΛΟΑΤΙ στην Κύπρο. Μετά την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας στο βορρά, οι δύο ομάδες ήταν τελικά σε θέση να υλοποιήσουν το μακρινό όνειρο της ΛΟΑΤΙ κοινότητας για την αύξηση της ευαισθητοποίησης προς τους ΛΟΑΤΙ μέσω της διοργάνωσης του πρώτου Φεστιβάλ Υπερηφάνειας της Κύπρου. Οι μεγάλες συζητήσεις μεταξύ της Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου και της Queer Cyprus έφεραν στο φως τις πραγματικότητες του διαχωρισμού του νησιού και τόνισαν πόσο δύσκολο θα ήταν να διεξαχθεί μια κοινή πορεία. Αρχικά, οι δύο ομάδες οραματίζονταν μια πορεία από τη μία πλευρά του νησιού στην άλλη. Ωστόσο, δυστυχώς, η πραγματικότητα ήταν ότι οι δύο ομάδες δεν είχαν αρκετή επιρροή για να μπορέσουν να επιτύχουν ένα τέτοιο κατόρθωμα, ιδιαίτερα δεδομένης της ανησυχίας ότι ένα σημαντικό μέρος της κυπριακής κοινωνίας ήταν αντίθετο στην οργάνωση ενός κυπριακού φεστιβάλ υπερηφάνειας.

Η διεξαγωγή δύο ξεχωριστών πορειών την ίδια ημερομηνία που θα τελείωναν και θα συναντιόνταν στην νεκρή ζώνη δεν ευνοήθηκε, καθώς η Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου ανησυχούσε ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό των ελληνοκυπρίων διαδηλωτών θα ήταν διατεθειμένο να περπατήσει στη νεκρή ζώνη. Εάν αυτό συνέβαινε, τότε η έμφαση αυτού του σημαντικού γεγονότος θα μετατοπιζόταν: Αντί να συνθέτει μια επιδραστική πολιτική πράξη της ΛΟΑΤΙ κοινότητας, υπήρχε φόβος η Πορεία Υπερηφάνειας να αντιμετωπιστεί ως ένα ακόμη κοινοτικό γεγονός που σχετιζόταν αποκλειστικά με το κυπριακό πρόβλημα. Επιπλέον, η Queer Cyprus προτιμούσε να παραστεί σε εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα κατά της Ομοφοβίας, Αμφιφοβίας και Τρανσφοβίας (IDAHOBIT) του 2014 στις 17 Μαΐου, που συνδιοργανώθηκε με άλλους τουρκοκυπριακούς οργανισμούς, όπως το Mağusa Gençlik Merkezi/Κέντρο Νεότητας Αμμοχώστου (MAGEM), με αντι-φασιστικές ομάδες, και ομάδες αποστρατικοποίησης.

Τελικά, η Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου και η Queer Cyprus συμφώνησαν να πραγματοποιήσουν αυτές τις δύο εκδηλώσεις με την επίσημη έναρξη των εορτασμών του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Κύπρου διάρκειας δύο εβδομάδων ξεκινώντας με τον Περίπατο Υπερηφάνειας στο βορρά στις 17 Μαΐου, και καταλήγοντας με την Πορεία Υπερηφάνειας Κύπρου 2014 στις 31 Μαΐου. Κατά τη διάρκεια των δύο εβδομάδων του γεγονότος, διοργανώθηκαν σε συνεργασία επίσης διάφορες άλλες ξεχωριστές εκδηλώσεις, όπως προβολές ταινιών στην νεκρή ζώνη. Το πρώτο σύνθημα της Πορείας Υπερηφάνειας Κύπρου ήταν το “Same Love – Equal Rights” (Ίδια

Αγάπη - Ίσα Δικαιώματα, Aynı aşk - Eşit haklar) (Accept - LGBTI Cyprus, 2014). Η Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου απευθύνθηκε στο κοινό στο Büyükc Han στο βορρά στις 17 Μαΐου και η Queer Cyprus απευθύνθηκε στο κοινό στην πλατεία Ελευθερίας στο νότο στις 31 Μαΐου.

Υπήρξε σθεναρή εναντίωση στην εκδήλωση από την Εκκλησία της Κύπρου, η οποία εξέδωσε μια δήλωση που καταδίκασε την ομοφυλοφιλία. Η δήλωση διαβάστηκε σε όλες τις εκκλησίες στο νότο και ζητήθηκαν υπογραφές, ζητώντας από τις αρχές να ακυρώσουν την εκδήλωση (Ψυλλίδης, 2014). Ωστόσο, παρά την αντιπολίτευση της Εκκλησίας, η εκδήλωση κύλησε ομαλά με μεγάλη συμμετοχή από μέλη της ΛΟΑΤΙ κοινότητας, συμμάχους και αρκετούς εγχώριους και διεθνείς πολιτικούς και θεσμικούς παράγοντες και, πολύ σημαντικό, τη γνωστή Κύπρια τραγουδίστρια Άννα Βίσου. Η Accept μάλιστα υπολόγιζε πως λόγω της στάσης της εκκλησίας, περίπου 90% των ατόμων που συμμετείχαν ήταν υποστηρικτές και όχι μέλη της ΛΟΑΤΙ κοινότητας, τα οποία ήταν άτομα που ήθελαν να εκφράσουν την αντίδραση τους στη στάση της επίσημης Εκκλησίας. Αυτό έδειξε την ανάγκη για αλλαγή στην αντιμετώπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για όλους στην Κύπρο, σηματοδοτώντας πως, παρόλο που στη Κύπρο η κοινωνική δικαιοσύνη συνέχιζε να ήταν έργο σε εξέλιξη, οι τότε κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες ήταν ευνοϊκές για την κινητοποίηση της ισότητας των ΛΟΑΤΙ (Καμένου, 2016, Καμένου, 2019b, Καμένου, 2020).

Από το 2014, οι δύο πλευρές πραγματοποίησαν ξεχωριστές εκδηλώσεις για την Κύπρο. Η Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου παρακολούθησε όλες τις εκδηλώσεις στο βορρά και τις συμπεριέλαβε στο δημοσιευμένο πρόγραμμα του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Κύπρου που πραγματοποιήθηκε στο νότο. Το 2016, η Queer Cyprus, η Envision Diversity και η MAGEM εξέδωσαν κοινή έκκληση για το σχηματισμό της Οργανωτικής Επιτροπής της 17^{ης} Μαΐου στο βορρά. Έντεκα οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και η Πλατφόρμα για την Ισότητα των Φύλων, η οποία εκπροσωπεί 21 πολιτικά κόμματα, συνδικάτα και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στη βόρεια Κύπρο, συγκρότησε την εν λόγω επιτροπή και συνδιοργάνωσε μια σειρά εκδηλώσεων για την τρίτη Πορεία Υπερηφάνειας στο βορρά κατά τη διάρκεια της εβδομάδας της Διεθνούς Ημέρας Ενάντια στην Ομοφοβία, την Αμφιφοβία και την Τρανσφοβία (IDAHOBIT) 2016.

ΚΟΙΝΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Στα επόμενα χρόνια, η Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου, η Envision Diversity και η Queer Cyprus συνδιοργάνωσαν αρκετές πολιτιστικές και κοινωνικές εκδηλώσεις μικρότερης κλίμακας, όπως π.χ. το 2018, όταν η Accept και η Envision Diversity συνδιοργάνωσαν το Φεστιβάλ Γερμανικών Queer Ταινιών σε συνεργασία με τη γερμανική Πρεσβεία στη Λευκωσία. Η οργάνωση αυτού του γεγονότος ήταν ιδιαίτερα σημαντική καθώς οι ταινίες που προβλήθηκαν κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ ήταν οι ταινίες που είχαν απαγορευτεί από τον Επαρχιακό Κυβερνήτη στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Pink Life Queer Fest στην Αγκυρα.

ΠΟΛΥΧΡΩΜΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ

Οι Πολύχρωμες Συναντήσεις (Rainbow Meetings), που οργανώνονταν από την Accept, την Queer Cyprus και την Envision Diversity ήταν περιοδικές ομαδικές εκδηλώσεις στήριξης για ΛΟΑΤΙ άτομα που γίνονταν στο Σπίτι της Συνεργασίας στη νεκρή ζώνη. Οι συναντήσεις αυτές ήταν ανοιχτές σε όλους και στις δύο πλευρές του νησιού. Στόχος τους ήταν να δημιουργήσουν ένα ασφαλές και εμπιστευτικό χώρο για τα ΛΟΑΤΙ άτομα και τους συμμάχους για να μαζευτούν συζητήσουν θέματα που τους απασχολούσαν, όπως το coming out, η ζωή πριν και μετά το coming out, τα ζητήματα της οικογένειας και των σχέσεων κ.λπ. Επιπλέον, μετέπειτα, η Accept και η Queer Cyprus συνεργάστηκαν στο Open-Door Festival - ένα φεστιβάλ για την κοινωνία των πολιτών που διοργανώθηκε στο πλαίσιο ενός χρηματοδοτούμενου από την ΕΕ σχεδίου με τίτλο Civic Space - και διοργάνωσαν μια δικοινοτική Πολύχρωμη Συνάντηση, η οποία πραγματοποιήθηκε στο Σπίτι της Συνεργασίας.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2019: UNITED BY COLORS

Για να αναζωογονήσουν τη συνεργασία και τις κοινές τους εκδηλώσεις, στις 5 Οκτωβρίου 2019, η Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου και η Queer Cyprus πραγματοποίησαν μια εκδήλωση στη νεκρή ζώνη στο Σπίτι της Συνεργασίας. Κατά τη διάρκεια αυτής της εκδήλωσης ανακοινώθηκε η προσπάθεια σύνταξης ενός νέου μνημόνιου κατανόησης για τον τρόπο με τον οποίο οι δύο οργανώσεις μπορούν να συνεργαστούν αποτελεσματικά και αναμένεται ότι θα εκδοθεί εντός του 2020.

V

ΤΡΕΧΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ - ΕΤΗΣΙΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΤΟΞΟΥ ΤΗΣ ILGA-EUROPE

Ο ετήσιος χάρτης Rainbow Europe της ILGA-Europe εκδίδεται από τον Ευρωπαϊκό οργανισμό από το 2009. Εμφανίζει την κατάσταση των νόμων και των πολιτικών που επηρεάζουν τους ΛΟΑΤΙ σε 49 χώρες της Ευρώπης κατά τη στιγμή της έκδοσης κάθε χρόνο. Από το 2011, ο χάρτης έχει μετασχηματιστεί σε δείκτη που κατατάσσει τις ευρωπαϊκές χώρες, χρησιμοποιώντας ένα σύστημα που αποδίδει συγκεκριμένους βαθμούς για τους νόμους περί ΛΟΑΤΙ που ψηφίστηκαν στις διάφορες χώρες. Θεωρείται ως το πιο ακριβές ευρωπαϊκό κριτήριο βάσει του οποίου οι χώρες μπορούν να μετρήσουν τις επιδόσεις τους όσον αφορά τη θέσπιση νομικών μέτρων που προστατεύουν τη ζωή των ΛΟΑΤΙ στις χώρες τους. Μαζί με τον δείκτη Rainbow Europe, η ILGA-Europe εκδίδει και την ετήσια έκθεσή της, στην οποία αναδεικνύει σημαντικά γεγονότα που έλαβαν χώρα το προηγούμενο έτος όσον αφορά την κοινότητα των ΛΟΑΤΙ σε κάθε χώρα.

Για την Κύπρο, ο δείκτης αντικατοπτρίζει μόνο το νομικό πλαίσιο της ΚΔ από το 2011, ενώ η Ετήσια Έκθεση αναφέρει τα βήματα που έχουν γίνει και στις δύο κοινότητες - δηλαδή τόσο στο βορρά όσο και στο νότο της νήσου. Το 2011, η ΚΔ κατετάγη 40^η ανάμεσα σε 50 ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία τότε περιλάμβαναν επίσης και το Βατικανό. Ταυτόχρονα, κατέλαβε την τελευταία θέση από όλες τις τότε 27 χώρες της ΕΕ (ILGA-Europe, 2011).

Μέχρι το Μάιο του 2019, η Κυπριακή Δημοκρατία κατετάγη 32^η ανάμεσα σε 49 ευρωπαϊκά κράτη με συνολική βαθμολογία 23% σε όλους τους τομείς που εξετάστηκαν. Μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, η ΚΔ κατατάγηκε 23^η (ILGA-Europe, 2019). Αν και η Κυπριακή Δημοκρατία κατάφερε να βελτιώσει τη θέση της σε αυτές τις κατατάξεις, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι δεν έχει προχωρήσει αρκετά μακριά στην αντιμετώπιση των νομικών ανισοτήτων των ΛΟΑΤΙ ατόμων. Αν και οι νομικές, πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και άλλες ιδιαιτερότητες κάθε χώρας σε αυτές τις βαθμολογίες επηρεάζουν διαφορετικά την ικανότητά της να εφαρμόζει τη νομοθεσία για τους ΛΟΑΤΙ, μπορούν να γίνουν σημαντικές συγκρίσεις: Για παράδειγμα, η Μάλτα, ένα άλλο σχετικά νεοσύστατο κράτος που προχώρησε στην ΕΕ το 2004, μέσα σε 8 χρόνια, κατάφερε να

μετακινηθεί στην πρώτη θέση του δείκτη με συνολικό σκορ 90,4%, καλύπτοντας νομικά τις περισσότερες από τις απαιτήσεις που μετρούνται από τους δείκτες της ILGA-Europe.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΛΕΥΡΑ ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ILGA-EUROPE

1. Ισότητα και Απαγόρευση των Διακρίσεων

ΝΟΤΟΣ

Σύνταγμα: Η ΚΔ δεν απαγορεύει συγκεκριμένα τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου. Εντούτοις, το άρθρο 28 παράγραφος 2 απαγορεύει τις διακρίσεις «βασισμένες στην κοινότητα, τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τη γλώσσα, το φύλο, την πολιτική σχέση, την εθνοτική καταγωγή, τον πλούτο της κοινωνικής κατάστασης ή οποιονδήποτε άλλο λόγο» (Δικηγορικός Σύλλογος Κύπρου, 2019).

Απασχόληση: Από την 1η Μαΐου 2004 απαγορεύεται η διάκριση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού από την Οδηγία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και το εργατικό δίκαιο του 2004 (58 (I) / 2004) - δηλαδή, ο νόμος εναρμόνισης για την Οδηγία 2000/78/ΕΚ της ΕΕ. Αυτός ο νόμος δεν απαγορεύει ρητά τη διάκριση λόγω ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου, αν και θεωρείται ότι περιλαμβάνει εμμέσως αυτούς τους λόγους.

Προϊόντα και υπηρεσίες: Δεν υπάρχει κανένας νόμος που να απαγορεύει τη διάκριση αγαθών ή υπηρεσιών με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή τα χαρακτηριστικά φύλου.

Υγεία: Δεν υφίσταται κανένας νόμος που να απαγορεύει τις διακρίσεις στην παροχή υπηρεσιών υγείας λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου.

Εκπαίδευση: Δεν υφίσταται κανένας νόμος που να απαγορεύει τις διακρίσεις στην παροχή εκπαίδευσης λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου.

Εντολή σε Φορέα Ισότητας: Το Γραφείο της Επιτρόπου Διοικήσεως ενεργεί ως Εθνικός Φορέας Καταπολέμησης των Διακρίσεων. Είναι επίσημα εξουσιοδοτημένο να εποπτεύει τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, αλλά όχι λόγω ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου, αν και ενεργεί κατά αυτών των μορφών διακρίσεων και θεωρείται γενικά υπεύθυνο για την αντιμετώπισή τους.

Αιμοδοσία: Δεν υπάρχει απαγόρευση στο να επιτρέπεται η αιμοδοσία λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου.

Επιβεβαιωτικές ως προς το Φύλο Ιατρικές Διαδικασίες: Δεν υπάρχει ειδική νομοθεσία που να απαγορεύει τις επιβεβαιωτικές ως προς το φύλο ιατρικές διαδικασίες.

Στρατιωτική Υπηρεσία: Επιτρέπεται η θητεία στην ε/κ Εθνική Φρουρά για ομοφυλόφιλους άντρες. ΛΟΑΤΙ στρατιώτες που δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν λόγω κακής ψυχικής κατάστασης υποβάλλουν αίτημα βασισμένο συνήθως στην κατάσταση ψυχικής υγείας τους και το οποίο στη συνέχεια αξιολογείται με αυτές τις προϋποθέσεις. Παρόλο που για την ώρα δεν απαγορεύεται ρητά απαλλαγή για τρανς άντρες, αυτό προβλέπεται στο τελευταίο προσχέδιο νομοσχεδίου της νομικής αναγνώρισης ταυτότητας φύλου που επεξεργάζεται το Υπουργείο Εσωτερικών, τον Δεκέμβριο 2019.

ΒΟΡΡΑΣ

Σύνταγμα: Το άρθρο 8 (1) του Συντάγματος απαγορεύει τις διακρίσεις για οποιονδήποτε λόγο και δηλώνει ότι όλοι είναι ίσοι (North Cyprus Constitution, 1975).

Απασχόληση: Νομοθετική πρόταση που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου έχει εισαχθεί στη νομοθετική συνέλευση. Η επικύρωση από την ολομέλεια αναμένεται από το 2014.

Προϊόντα και υπηρεσίες: Το άρθρο 174 του ποινικού κώδικα απαγορεύει τη διάκριση στην πρόσβαση για την παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών από το 2014 (Ποινικός κώδικας, άρθρο 174 (τροποποιημένο 20/2014), 2014).

Υγεία: Δεν υπάρχει νόμος που να απαγορεύει τις διακρίσεις στην παροχή υπηρεσιών υγείας λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου.

Εκπαίδευση: Δεν υφίσταται κανένας νόμος που να απαγορεύει τις διακρίσεις στην παροχή εκπαίδευσης λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου.

Εντολή σε Φορέα Ισότητας: Το Γραφείο του Όμπουτσμαν είναι ένα ημιαυτόνομο όργανο που επιβλέπει τη συμμόρφωση των δημόσιων αρχών με την ισχύουσα νομοθεσία. Λαμβάνει καταγγελίες και προσφυγές από το κοινό για περιπτώσεις που πιστεύεται ότι συνιστούν «παράπτωμα» από τις δημόσιες αρχές και τα θεσμικά όργανα, γεγονός που μπορεί να βλάψει το συμφέρον του κοινού. Ελέγχει, διερρευνά και αναφέρει τις υπηρεσίες που εκτελούνται από τα

κρατικά όργανα, τα γραφεία, τους οργανισμούς και τους δημόσιους φορείς και ενεργεί ως όργανο οιοσύνει ισότητας.

Αιμοδοσία: Δεν υπάρχει κανένας επίσημος κανονισμός ή νόμος που να σχετίζεται με αιμοδοσία από ΛΟΑΤΙ άτομα, αλλά στο έντυπο αίτησης αιμοδοσίας δηλώνεται ότι όσοι ασκούν σεξουαλική δραστηριότητα με άτομα του ίδιου φύλου δεν μπορούν να δώσουν αίμα.

Επιβεβαιωτικές ως προς το Φύλο Ιατρικές Διαδικασίες: Δεν υπάρχει καμία νομοθεσία η οποία απαγορεύει τις επιβεβαιωτικές ως προς το φύλο ιατρικές διαδικασίες. Παρόλο που δεν διαφημίζεται ως μια επαγγελματική πρακτική ψυχικής υγείας στην Κύπρο, ορισμένοι επαγγελματίες ψυχικής υγείας (π.χ. σύμβουλοι διαβίωσης, πνευματιστές, θρησκευτικοί λειτουργοί κλπ.) και επαγγελματίες ψυχικής υγείας (π.χ. ψυχίατροι και ψυχολόγοι) ασκούν ορισμένες μορφές ιατρικών διαδικασιών, με βάση τις προσωπικές τους απόψεις για τη μη συμμόρφωση με το φύλο και τη σεξουαλικότητα.

Στρατιωτική Υπηρεσία: Οι ομοφυλόφιλοι άντρες και τα τρανς άτομα δεν επιτρέπεται να υπηρετούν στο στρατό. Το να είσαι ομοφυλόφιλος και / ή τρανς εξακολουθεί να κατατάσσεται ως ψυχική ασθένεια στους κανονισμούς της Διοίκησης των Δυνάμεων Ασφαλείας. Αυτό επιβεβαιώνεται μετά από ψυχιατρική διάγνωση και τεστ με τη χρήση παλαιών και μεροληπτικών χειρωνακτικών διανοητικών διαγνωστικών, οι οποίες σήμερα απορρίπτονται από τη διεθνή ιατρική κοινότητα.

2. Οικογένεια

ΝΟΤΟΣ

Ισότητα Γάμου & Σύμφωνα Συμβίωσης: Δεν επιτρέπεται γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η Πολιτική Συμβίωση έχει επιτραπεί από τις 9 Δεκεμβρίου 2015 (N184 (I) / 2015), προσφέροντας στα ζευγάρια του ίδιου φύλου ίσα δικαιώματα με εκείνα που απολαμβάνονται με το γάμο, εκτός από το δικαίωμα τεκνοθεσίας.

Τεκνοθεσία: Δεν επιτρέπεται η τεκνοθεσία από κοινού ή από τον μη βιολογικό γονέα. Η μονογονεϊκή τεκνοθεσία, χωρίς περιορισμό στο σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή των χαρακτηριστικών φύλου του γονέα επιτρέπεται αλλά γενικά δεν εφαρμόζεται.

Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Γονιμοποίηση: Δεν επιτρέπεται για ζευγάρια του ίδιου φύλου. Μπορεί να επιτραπεί σε ένα μεμονωμένο άτομο μετά την έγκριση αίτησης από το Υπουργείο Υγείας.

ΒΟΡΡΑΣ

Ισότητα Γάμου & Σύμφωνα Συμβίωσης: Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου ή τα σύμφωνα συμβίωσης δεν είναι νόμιμα στη βόρεια Κύπρο. Το σύνταγμα δηλώνει ότι ο γάμος είναι μια ένωση μεταξύ ενός άνδρα και μιας γυναίκας, επομένως θα χρειαζόταν δημόσια ψηφοφορία για να νομι-

μποιήσει τον γάμο μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου (Northern Cyprus Constitution, 1975).

Τεκνοθεσία: Η τεκνοθεσία από κοινού ή από μη βιολογικό γονέα δεν επιτρέπεται από συντρόφους του ίδιου φύλου, εφόσον ο σχετικός νόμος επιτρέπει μόνο σε αυτούς που έχουν παντρευτεί και ο γάμος ορίζεται ως ένωση μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η μονογονεϊκή υιοθεσία ρυθμίζεται από τον νόμο περί τεκνοθεσίας, χωρίς πρόνοιες για τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή τα χαρακτηριστικά φύλου. (The Adoption Law, 1954)

Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Γονιμοποίηση : Δεν επιτρέπεται για ζευγάρια του ίδιου φύλου. Μπορεί να επιτραπεί σε ένα μόνο άτομο μετά την έγκριση μιας αίτησης στο Υπουργείο Υγείας.

3. Εγκλήματα Μίσους & Ρητορική Μίσους

ΝΟΤΟΣ

Νόμος περί Εγκλημάτων Μίσους: Ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου περιλαμβάνονται ρητά στη νομοθεσία περί εγκλήματος μίσους ως επιβαρυντικοί παράγοντες. Τα χαρακτηριστικά φύλου δεν περιλαμβάνονται ρητά αλλά υπονοείται.

Νόμος περί Ρητορικής Μίσους: Ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου περιλαμβάνονται ρητά στη νομοθεσία για τη ρητορική μίσους. Αυτό περιλαμβάνεται στην Ποινική Νομοθεσία βάσει του άρθρου 99Α (Ο περί Ποινικού Κώδικας Νόμος (ΚΕΦ.154 / 99Α), 2015). Ωστόσο, στο παρελθόν, η απαγόρευση αυτή θεωρήθηκε αναποτελεσματική όσον αφορά την παροχή επαρκούς προστασίας. Σχεδόν καμία υπόθεση δεν θα μπορούσε να προσαχθεί στη δικαιοσύνη λόγω του αιτήματος για απόδειξη κίνητρου, το οποίο πρέπει να αποδεικνύει μίσος.

ΒΟΡΡΑΣ

Νόμος περί Εγκλημάτων Μίσους: Δεν υπάρχει ξεχωριστός νόμος που να ρυθμίζει την απαγόρευση εγκλημάτων μίσους βάσει σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου.

Νόμος περί Ρητορικής Μίσους: Ποινικός κώδικας, άρθρο 154, άρθρο 151 (στ) και άρθρο 152 (ζ) απαγορεύουν την έκφραση μίσους με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου. Επιπλέον, το άρθρο 172 του ίδιου νόμου απαγορεύει την οικονομική και ψυχολογική βία βασιζόμενη στην προκατάληψη και το μίσος (Penal Legislation (154 / 151F, 152G, 172), 2014).

4. Νομική αναγνώριση φύλου και ακεραιότητα σώματος

ΝΟΤΟΣ

Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου: Επί του παρόντος, δεν υπάρχει νόμος που να καλύπτει τη νομική ανα-

γνώριση ταυτότητας φύλου, μολονότι υπάρχουν πολιτικές που καθιστούν δυνατή τη αλλαγή του φύλου και του ονόματός για τρανς άτομα στην ταυτότητα τους μόνο, με βάση την αυτοδιάθεση και χωρίς ανάγκη οποιασδήποτε χειρουργικής επέμβασης. Πλήρες προσχέδιο νομοσχεδίου που καλύπτει νομικά την διαδικασία προετοιμάζεται επί του παρόντος από την κυβέρνηση και προβλέπεται ότι αυτό θα φτάσει στο Κοινοβούλιο στις αρχές του 2020 για ψήφιση.

Αποπαθολογικοποίηση: Επί του παρόντος, δεν υπάρχει κανένας νόμος. Ωστόσο, πρόσφατες πολιτικές που θεσπίστηκαν από το Υπουργείο Εσωτερικών επισημαίνουν συγκεκριμένα ότι δεν απαιτείται ιατρική παρέμβαση για την αλλαγή του φύλου στην ταυτότητα ενός τρανς ατόμου. Στο νομοσχέδιο για τη νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου που προετοιμάζεται επί του παρόντος από το Υπουργείο, αυτό σημειώνεται επίσης με παρόμοιο τρόπο.

Πρόσβαση και Κάλυψη Κόστους για Ειδική Υγειονομική Περίθαλψη για Τρανς Άτομα (TSHC): Το κράτος καλύπτει επί του παρόντος το κόστος για τις ορμονικές θεραπείες όταν ένα τρανς άτομο το ζητήσει. Δεδομένου ότι δεν διεξάγονται διαδικασίες επιβεβαίωσης του φύλου στην Κύπρο, το κράτος υποχρεούται από το δίκαιο της ΕΕ να στέλνει τα τρανς άτομα στο εξωτερικό για να ολοκληρώσουν τη θεραπεία τους. Δυστυχώς, ο ισχύων νόμος το απαγορεύει.

ΒΟΡΡΑΣ

Νομική Αναγνώριση Φύλου: Είναι δυνατή η αλλαγή των εγγράφων κάποιου μετά από αποδεδειγμένη ιατρική / χειρουργική επέμβαση. Το υφιστάμενο άρθρο 33 παράγραφος 3 του νόμου 2/1975 για τις γεννήσεις και τους θανάτους τροποποιείται με την τροπολογία 9/2004 προκειμένου να επιτρέψει σε όσους περνούν από χειρουργική επέμβαση που επιβεβαιώνει το φύλο να επανεγγραφούν με την εκ νέου εκχωρημένη κατηγορία βιολογικού φύλου. Το αντίστοιχο άρθρο έχει ως εξής: «*Η τεκμηρίωση του φυσικού μετασχηματισμού του φύλου ενός ατόμου με ιατρική έκθεση και η έγκριση μιας τέτοιας μετασχηματιστικής εγχείρισης από την Επιτροπή Νοσοκομείου του Δρ. Burhan Nalbantoglu του Υπουργείου Υγείας και δεδομένου ότι το άτομο υποβάλει αίτηση με όλες τις πιστοποιήσεις, το όνομα και το φύλο του ή της θα τροποποιηθούν στο Μητρώο από δημόσιο λειτουργό που θα ανατεθεί από το Γραφείο Πληθυσμού με καταβολή των τρεχουσών αμοιβών που καθορίζονται από το αρμόδιο Υπουργείο (Birth and Death Legislation, 2/1975-(Article 33(3) amended 9/2014))*

Αποπαθολογικοποίηση: Παρόλο που η έκφραση της ταυτότητας φύλου για τα τρανς άτομα έχει αφαιρεθεί ως παθολογία από τον κατάλογο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας για τις παθολογίες ψυχικής υγείας, στην πρόσφατη έκδοση του ICD-11, εξακολουθεί να θεωρείται ψυχολογική διαταραχή ή παθολογία δυσφορίας φύλου στη βόρεια Κύπρο στο πλαίσιο της Νομοθεσίας Ψυχικής Υγείας.

Πρόσβαση και Κάλυψη Κόστους για Ειδική Υγειονομική Περίθαλψη για Τρανς Άτομα (TSHC): Η χειρουργική επιβεβαίωση του φύλου δεν παρέχεται από κρατικά νοσο-

κομεία. Παρόλο που ορισμένα άτομα ενδέχεται να έχουν κοινωνική ασφάλιση και κρίνονται κατάλληλα για μια τέτοια χειρουργική επέμβαση, δεν παρέχεται μια τέτοια υπηρεσία από την εθνική υγειονομική υπηρεσία στα κρατικά νοσοκομεία.

5. Χώρος της Κοινωνίας των Πολιτών

ΝΟΤΟΣ

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που ασχολούνται με θέματα ΛΟΑΤΙ μπορούν να λειτουργούν ελεύθερα και με αναγνώριση της κοινωνικής τους σημασίας. Από το 2018, η κυβέρνηση επίσης χρηματοδοτεί μέρος του κόστους διοργάνωσης του Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Κύπρου, το οποίο τελεί υπό την αιγίδα του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ταυτόχρονα, για πρώτη φορά, το 2019 πρόσφερε χρηματική στήριξη στην ILGA-Europe, αναγνωρίζοντας το σημαντικό ρόλο της στην εκπαίδευση τοπικών ακτιβιστών της κοινωνίας των πολιτών σε όλη την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου. Επιπρόσθετα, το Υπουργείο Υγείας συνεργάζεται στενά με οργανισμούς πρόληψης του ιού της ανθρώπινης ανοσοανεπάρκειας (HIV) για τη χρηματοδότηση συγκεκριμένων δράσεων σχετικών με τον HIV στην κοινότητα των ΛΟΑΤΙ. Τέλος, κατά τη διάρκεια της IDAHOBIT το 2019, το Υπουργείο Εξωτερικών ανάρτησε τη σημαία του ουράνιου τόξου για πρώτη φορά σε κυβερνητικό κτίριο στη ΚΔ. Η σημαία του ουράνιου τόξου αναρτήθηκε επίσης σε πολλές κυπριακές πρεσβείες σε όλο τον κόσμο, δείχνοντας την υποστήριξη της Κυπριακής κυβέρνησης στα δικαιώματα της Κοινότητας των ΛΟΑΤΙ διεθνώς.

ΒΟΡΡΑΣ

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε θέματα ΛΟΑΤΙ πρέπει να υποβάλουν αίτηση στην Επαρχιακή Υπηρεσία με τα ονόματα των ιδρυτικών μελών τους για την εγγραφή και την έγκριση της σύστασης. Τα ονόματα παραδίδονται σε σφραγισμένο φάκελο και σφραγίζονται από το Επαρχιακό Γραφείο χωρίς άνοιγμα του φακέλου. Ο νέος κατάλογος των μελών παραδίδεται κάθε χρόνο και επαναλαμβάνεται η ίδια διαδικασία. Παρόλα αυτά, η κατάσταση αυτή απο-

θαρρύνει τα άτομα να γίνουν ενεργά μέλη, καθώς προτιμούν να παραμείνουν ανώνυμα και φοβούνται ότι θα χάσουν αυτή την ανωνυμία. Η ΕΕ έχει διαθέσει κεφάλαια για σχέδια προς την τουρκοκυπριακή κοινότητα μέσω του προγράμματος βοήθειας της ΕΕ και μέσω μικρότερων πρωτοβουλιών. Ορισμένες ξένες αποστολές παρέχουν επίσης μικρή οικονομική υποστήριξη. Τα υπουργεία δεν συνεργάζονται πλήρως σε θέματα της ΛΟΑΤΙ κοινότητας. Το Γραφείο του Όμπουσμμαν έχει εκδώσει έκθεση σχετικά με υπόθεση που υποβλήθηκε από την Envision Diversity εναντίον του Υπουργείου Παιδείας για την απόρριψη της διεξαγωγής ενός πιλοτικού προγράμματος σχετικά με τη σεξουαλική εκπαίδευση και τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

6. Ασυλο

ΝΟΤΟΣ

Οι διωγμοί που βασίζονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου περιλαμβάνονται στην ισχύουσα νομοθεσία ως λόγοι που επιτρέπουν στους μετανάστες να αναζητήσουν άσυλο στην ΚΔ, σε περίπτωση που φοβούνται για τη ζωή τους στις χώρες καταγωγής τους (Ο περί Προσφυγών Νόμος του 2000 (6 (I) / 2000)).

ΒΟΡΡΑΣ

Δεν υπάρχει νόμος για την παροχή ασύλου σε αιτούντες άσυλο ή πρόσφυγες με βάση τη δίωξη και τον φόβο για τη ζωή τους στη χώρα καταγωγής τους, ανεξάρτητα από τον λόγο.

VI

ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΛΟΑΤΙ

Και στις δύο πλευρές του νησιού, το ισχύον νομικό πλαίσιο χαρακτηρίζεται από έλλειψη νομοθεσίας σχετικά με τα δικαιώματα της ΛΟΑΤΙ κοινότητας, καθώς και από διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και χαρακτηριστικών φύλου. Λόγω των σημερινών πολιτικών πραγματικοτήτων και του διαχωρισμού που διαιωνίζουν την έλλειψη επίτευξης μιας διαπραγματευθείσας διευθέτησης του νησιού, οι δυο εθνοτικές ΛΟΑΤΙ κοινότητες και από τις δύο πλευρές αναγκάζονται να υποστηρίξουν τα δικαιώματα τους χωριστά, προκειμένου να επηρεάσουν τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων στο νότιο και το βόρειο τμήμα της νήσου έτσι ώστε να πληρούνται τα ελάχιστα διεθνή πρότυπα σε σχέση με τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ - όπως αυτά αντικατοπτρίζονται στον Δείκτη Rainbow Europe της ILGA-Europe. Παρόλο που κάθε πλευρά έχει στρέψει την προσοχή της σε συγκεκριμένους στόχους, υπάρχουν ορισμένα κοινά σημεία σε σχέση με τους καθορισμένους σκοπούς και στόχους της ΛΟΑΤΙ κοινότητας. Αυτά μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. Δικαιώματα Τρανς και Ίντερσεξ Ατόμων - Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου

Πολλά τρανς άτομα αντιμετωπίζουν προβλήματα στην καθημερινή τους ζωή, επειδή το νομικό φύλο τους, όπως αυτό εμφανίζεται στις ταυτότητες και σε άλλα τους επίσημα έγγραφα, δεν ταιριάζει με την ταυτότητα του κοινωνικού φύλου τους. Η παραλαβή ενός δέματος στο ταχυδρομείο, η αίτηση για δουλειά, η επιβίβαση σε αεροπλάνο ή η υποβολή καταγγελίας μπορεί να αποτελέσει επανειλημμένη πηγή παρενόχλησης, αβάσιμης υποψίας ή ακόμη και βίας. Σκοπός των διαδικασιών αναγνώρισης του κοινωνικού φύλου είναι να ξεπεραστούν αυτές οι μορφές μεγάλων διακρίσεων και περιθωριοποίησης, παρέχοντας επίσημη νομική αναγνώριση στην ταυτότητα κοινωνικού φύλου των τρανς ατόμων. Η αναγνώριση του κοινωνικού φύλου υπερβαίνει τη διοικητική πράξη: είναι απαραίτητο για πολλά τρανς άτομα για να μπορούν να ζήσουν μια αξιοπρεπή και σεβαστή ζωή (TGEU - Transgender Europe, n.d.).

ΝΟΤΟΣ

Η ώθηση για ένα νόμο που θα επέτρεπε στα τρανς και ίντερσεξ άτομα να αλλάξουν το φύλο τους στα επίσημα έγγραφα τους με βάση την αυτοδιάθεση, χωρίς την ανάγκη

για επεμβατικές διαδικασίες ξεκίνησε από την Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου το 2013. Εμφανίστηκε δημοσίως για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια του Κυπριακού Φεστιβάλ Υπερηφάνειας του 2015, το οποίο είχε το σύνθημα «Free to Be» (Καμένου, 2020). Το 2016, η οργάνωση ζήτησε τη βοήθεια της μονάδας SOGI του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣΤΕ) για την πραγματοποίηση περισσότερων τοπικών ερευνών που αφορούν στους τρανς. Στη συνέχεια, το ΣΤΕ χρηματοδότησε δύο ερευνητικά κείμενα: το ένα για τα νόμιμα δικαιώματα των τρανς διεθνώς σε σχέση με τα δικαιώματα που απολαμβάνουν στην Κύπρο και ένα άλλο για τις κοινωνικές πραγματικότητες των τρανς ατόμων στη ΚΔ. Επιπλέον, το 2017 ανέθεσε στους νομικούς εμπειρογνώμονες από τη Μάλτα και την Κύπρο να καταρτίσουν ένα προσχέδιο νομοσχεδίου το οποίο υποβλήθηκε στον Πρόεδρο της Κύπρου τον Νοέμβριο του ίδιου έτους και αποτέλεσε τη βάση για επίσημο προσχέδιο νομοσχεδίου από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης τον Μάιο του 2018. Το 2019 τέθηκε υπό την αρμοδιότητα του Υπουργείου Εσωτερικών. Έκτοτε, το νομοσχέδιο έχει προχωρήσει σε αρκετούς μετασηματισμούς, βάσει των αιτημάτων της Νομικής Υπηρεσίας, καθώς και βάσει των αποτελεσμάτων μιας διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης. Ο στόχος της κυβέρνησης είναι να φτάσει το νομοσχέδιο στο Κοινοβούλιο της Κύπρου στις αρχές του 2020 για ψήφιση.

Το προσχέδιο του νομοσχεδίου βασίζεται στην αυτοδιάθεση και, ως εκ τούτου, απαιτεί να μην ζητούνται ιατρικές παρεμβάσεις οποιουδήποτε είδους από τα άτομα που θα ήθελαν να κάνουν χρήση των προσφερόμενων δικαιωμάτων. Ορίζει ότι το κράτος υποχρεούται να αλλάζει το φύλο και το όνομα ενός ατόμου σε όλα τα επίσημα έγγραφα του και παρέχει τα εργαλεία προς τα άτομα ώστε να ζητούν αλλαγές στα έγγραφα τους από άλλα δημόσια ή ιδιωτικά ιδρύματα. Η κοινωνία των πολιτών ζήτησε να εισαχθεί δεικτικής άφυλης κατάστασης, αλλά αυτό απορρίφθηκε κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου, καθώς θεωρήθηκε ότι παρεμβαίνει στην ισχύουσα νομοθεσία που προσφέρει ειδικά δικαιώματα σε άτομα με βάση το φύλο τους, όπως η ηλικία συνταξιοδότησης για τις γυναίκες κα.

ΒΟΡΡΑΣ

Αν και ο σχετικός νόμος της ΤΔΒΚ, σύμφωνα με την τροποποίηση το 2004 από τον νόμο 9/2004 στο υπάρχον άρθρο 33 (3) του νόμου 2/1975 για τη γέννηση και το θάνατο, επιτρέπει σε εκείνους που διέρχονται μια ιατρική διαδικασία

αλλαγής φύλου, να επανεγγραφούν, δεν επαρκεί για την παροχή πλήρων διατάξεων, όπως αυτές ορίζονται στο πλαίσιο των σχετικών μέσων διεθνούς δικαίου και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, η ΤΔΒΚ:

- α. Πρέπει να καταργήσει τις υφιστάμενες νομικές διατάξεις που απαιτούν παθολογικοποίηση και στείρωση για τους τρανς πολίτες ή τους πολίτες με μη τυπικές συμπεριφορές φύλου (gender non-conforming).
- β. Πρέπει να καταργήσει τις διατάξεις που απαιτούν την εγγραφή των τρανς ατόμων είτε ως ανδρών είτε γυναικών και να εισαγάγει νομοθεσία που αναγνωρίζει μη δυαδικούς δείκτες φύλου καθώς και σχετικούς νόμους για τη ρύθμιση των δελτίων ταυτότητας χωρίς σήμανση φύλου σύμφωνα με την αρχή της ελευθερίας της έκφρασης φύλου.
- γ. Θα πρέπει να εισαγάγει νομοθεσία που να επιτρέπει την ελευθερία έκφρασης ταυτότητας φύλου στα τρανς άτομα, καθώς και ένα νόμο που να προστατεύει τα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων.
- δ. Πρέπει να εισαγάγει νομοθεσία προκειμένου να ευθυγραμμιστεί ο ισχύων νόμος με τα πρότυπα που ορίζονται από το ICD-11 για την έκφραση της ταυτότητας φύλου και να καταργηθούν οι διατάξεις που καθιστούν την έκφραση ταυτότητας φύλου ως παθολογία. Πρέπει να θεσπιστεί νομοθεσία σχετικά με τα αναπαραγωγικά δικαιώματα των ατόμων που έχουν υποβληθεί σε ιατρικές διεργασίες που επιβεβαιώνουν το φύλο και η αποστείρωση ως προϋπόθεση για τη νομική αναγνώριση πρέπει να καταργηθεί σύμφωνα με τους σχετικούς διεθνείς νόμους και τους νόμους για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

2. Δικαιώματα Τρανς και Ίντερσεξ Ατόμων - Παροχή χειρουργικών επεμβάσεων αλλαγής φύλου από το κράτος

Έχουν γίνει αιτήσεις για την πλήρη κάλυψη των χειρουργικών επεμβάσεων αλλαγής φύλου από τις αντίστοιχες αρχές τόσο στο νότο όσο και στο βορρά. Παρόλο που στην ΚΔ υπάρχει κάποια υγειονομική περίθαλψη ειδική για τρανς άτομα με τη μορφή πρόσβασης σε ορμόνες και ψυχοθεραπεία, οι αρχές και στις δύο κοινότητες δεν καλύπτουν το κόστος σε ένα τρανς άτομο να λάβει χειρουργική επέμβαση αποκατάστασης φύλου εάν το άτομο επιθυμεί να λάβει μια τέτοια χειρουργική επέμβαση. Λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτές οι χειρουργικές επεμβάσεις δεν πραγματοποιούνται πουθενά στην Κύπρο, το κόστος των χειρουργικών επεμβάσεων που πραγματοποιούνται στο εξωτερικό πρέπει να καλύπτεται από το κράτος.

3. Εξωσωματική Γονιμοποίηση (IVF)

ΝΟΤΟΣ

Το ισχύον νομικό πλαίσιο απαγορεύει σε ζευγάρια ιδίου φύλου να προχωρήσουν σε εξωσωματική γονιμοποίηση και επιτρέπουν μόνο εξωσωματική γονιμοποίηση για παντρε-

μένα ζευγάρια αντίθετου φύλου. Η Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου έχει σχολιάσει προηγουμένως τη συγκεκριμένη διάκριση που επηρεάζει ιδιαίτερα τα λεσβιακά ζευγάρια και έχει ζητήσει την αλλαγή του νόμου.

ΒΟΡΡΑΣ

Η εξωσωματική γονιμοποίηση δεν ρυθμίζεται πλήρως στη βόρεια Κύπρο. Θα πρέπει να αναγνωριστεί πλήρως η πρόσβαση στην εξωσωματική γονιμοποίηση για λεσβίες και αυτόματη γονεϊκότητα και για τους δύο συζύγους μετά τη γέννηση.

4. Ισότητα Γάμου

ΝΟΤΟΣ

Η Πολιτική Συμβίωση αναγνωρίστηκε νόμιμα από την ΚΔ το 2015. Αν και ο νόμος δίνει στα ζευγάρια με πολιτική συμβίωση (συμπεριλαμβανομένων των ομόφυλων ζευγαριών) δικαιώματα ίσα με αυτά που απολαμβάνουν τα παντρεμένα ζευγάρια, δεν επιτρέπει την τεκνοθεσία. Ο νόμος επιτρέπει επίσης την αναγνώριση του καθεστώτος ενός ζευγαριού όταν μια πολιτική συμβίωση γίνει στο εξωτερικό, αλλά δεν αναγνωρίζει πολιτικούς γάμους για ζευγάρια του ιδίου φύλου. Σε ζευγάρια του ιδίου φύλου που παντρεύτηκαν στο εξωτερικό έχει ζητηθεί κάποιες φορές να πάρουν διαζύγιο και στη συνέχεια να υπογράψουν πολιτική συμβίωση στη Κύπρο εάν θέλουν να καλύπτονται τα δικαιώματά τους - για παράδειγμα, να επιτρέπεται στον αλλοδαπό σύντροφο να παραμείνει και να εργαστεί στην Κύπρο ή να εξασφαλιστούν τα δικαιώματα κληρονομιάς ενός ζευγαριού. Τέτοια αιτήματα παραβιάζουν την αρχή της ισότητας και, ως εκ τούτου, τα ζευγάρια του ιδίου φύλου πρέπει να έχουν το δικαίωμα σε πολιτικό γάμο.

ΒΟΡΡΑΣ

Το σύνταγμα της βόρειας Κύπρου δηλώνει ότι ο γάμος είναι μια ένωση μεταξύ ενός άνδρα και μιας γυναίκας. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και σε ορισμένες άλλες χώρες (π.χ. Ταϊβάν και Ουρουγουάη) αναγνωρίζεται νόμιμα ο γάμος μεταξύ ομοφύλων ή η πολιτική συμβίωση μεταξύ ομοφύλων. Πρέπει να θεσπιστεί νομοθεσία για τη νομική αναγνώριση των ζευγαριών του ιδίου φύλου στη βόρεια Κύπρο.

5. Τεκνοθεσία

Η τεκνοθεσία από ζευγάρια του ιδίου φύλου απαγορεύεται επί του παρόντος τόσο στο νότο όσο και στο βορρά, αγνοώντας το συμφέρον του παιδιού. Η μονογονεϊκή υιοθεσία επιτρέπεται στην ΚΔ, αλλά αυτό είναι εξαιρετικά σπάνιο. Επομένως, τα δικαιώματα τεκνοθεσίας για τα ζευγάρια του ιδίου φύλου πρέπει να χορηγηθούν και στις δύο πλευρές του ηησιού.

6. Ομοφοβική και Τρανσφοβική Ρητορική Μίσους και Εγκλήματα Μίσους

ΝΟΤΟΣ

Στην ΚΔ, η ομοφοβική και τρανσφοβική ρητορική μίσους έχει ποινικοποιηθεί από το 2015 και η βία με ομοφοβική και τρανσφοβική προέλευση αποτελεί λόγο πρόσθετων κυρώσεων που επιβάλλονται από τα δικαστήρια από το 2017.

Το 2016, η Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου ζήτησε να διερευνηθούν τα δημόσια ομοφοβικά σχόλια του Αρχιεπισκόπου Κύπρου βάσει αυτού του νόμου, αλλά ο Γενικός Εισαγγελέας αγνόησε αυτά τα αιτήματα. Αργότερα, το 2019 ξεκίνησε μια έρευνα μετά από μια δημόσια κατακραυγή για τα ομοφοβικά σχόλια του Μητροπολίτη Μορφου, αλλά αυτό δεν οδήγησε στην υπόθεση σε δικαστήριο (Χατζηβασίλης, 2019). Μεταξύ 2015 και 2019, αυτή ήταν η μόνη περίπτωση δημόσιας ομοφοβικής ρητορικής που ερευνήθηκε ποτέ από την αστυνομία. Έτσι, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο ισχύων νόμος δεν προστατεύει την κοινότητα των ΛΟΑΤΙ έναντι ομοφοβικών δηλώσεων, καθιστώντας σχεδόν αδύνατο να αποδειχθεί το κίνητρο για μια ενοχοποιητική απόφαση. Επομένως, υπάρχει ανάγκη να τροποποιηθεί αυτός ο νόμος για να καταστεί λειτουργικός για το σκοπό του.

ΒΟΡΡΑΣ

Παρόλο που ο Τροποποιημένος Ποινικός Κώδικας το 2014 εισήγαγε άρθρα σχετικά με την απαγόρευση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους που βασίζονται στον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου, δεν έχει υπάρξει καμία νομική υπόθεση εναντίον όσων προάγουν ομοφοβία ή διαπράττουν βίαιες πράξεις ρητορικής μίσους.

7. Απασχόληση

ΝΟΤΟΣ

Παρόλο που οι ισχύοντες νόμοι της ΚΔ απαγορεύουν τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού από την 1η Μαΐου 2004, υπάρχει ανάγκη ειδικής απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ταυτότητας φύλου ή χαρακτηριστικών φύλου.

ΒΟΡΡΑΣ

Η υφιστάμενη νομοθεσία που αφορά την απασχόληση τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα δεν περιέχει ειδικές νομικές διατάξεις για την ελάχιστη προστασία κατά των διακρίσεων στην επαγγελματική ζωή ούτε απαγορεύει την παρενόχληση (οποιασδήποτε μορφής) βασισμένη στον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου. Ένας από τους κύριους βραχυπρόθεσμους και μεσοπρόθεσμους στόχους της τουρκοκυπριακής ΛΟΑΤΙ κοινότητας είναι να ευθυγραμμίσει το εθνικό της δίκαιο με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα σχετικά με το θέμα της προστασίας των ΛΟΑΤΙ στην απασχόληση. Μερικοί στόχοι και προτάσεις είναι:

- α) Νομοθεσία που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Η πρόταση που εξετάζεται επί του παρόντος από την Επιτροπή Νομικών Θεμάτων της εθνοσυνέλευσης θα πρέπει να επικυρωθεί και να τεθεί σε ισχύ το συντομότερο δυνατόν.

- β) Οι νόμοι κατά των διακρίσεων για την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που εισήχθησαν το 2014 πρέπει να νομοθετηθούν το συντομότερο δυνατόν.
- γ) Τα τρανς άτομα αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες διακρίσεις στην απασχόληση. Ως εκ τούτου, πρέπει να θεσπιστούν νόμοι για την προστασία από διακρίσεις λόγω ταυτότητας φύλου.

8. Αναγκαστική «Θεραπεία Μετατροπής»

Η αναγκαστική «θεραπεία μετατροπής» απαγορεύεται σε ορισμένες χώρες και, τα τελευταία χρόνια, οι δικαστικές υποθέσεις έχουν απαγορεύσει αυστηρά την επιβολή των ιατρικών διαδικασιών για άτομα που δεν συμμορφώνονται με το φύλο ώστε να ταιριάζουν σωματικά στο σύστημα δυαδικού φύλου (BBC News, 2016). Στην Κύπρο, η νομοθεσία που απαγορεύει την αναγκαστική «θεραπεία μετατροπής» πρέπει να εισαχθεί και στις δύο πλευρές του νησιού.

9. Ψυχική Υγεία

Πρέπει να θεσπιστεί νομοθεσία για τον ορισμό της ψυχικής υγείας, η οποία να περιγράφει συγκεκριμένα δεοντολογικά πρότυπα για τους εργαζόμενους στον τομέα της ψυχικής υγείας και τους κλινικούς ψυχολόγους όταν εργάζονται με ΛΟΑΤΙ άτομα. Οι θεραπείες μετατροπής, όπου τα ΛΟΑΤΙ άτομα τίθενται υπό ψυχολογική διαδικασία για να αναστρέψουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου τους από ψυχολόγους και κλινικούς ψυχολόγους πρέπει να απαγορευθούν.

10. Σχολείο και Εκπαίδευση

Τα ΛΟΑΤΙ άτομα βιώνουν περισσότερο τον εκφοβισμό και την παρενόχληση στα σχολεία. Τα άτομα των ΛΟΑΤΙ αντιμετωπίζουν επίσης διακρίσεις και σιωπηρή περιθωριοποίηση (Ethem, 2018). Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να προκληθούν βίαιες επιθέσεις, οι οποίες απειλούν τη ζωή και την ασφάλεια των ΛΟΑΤΙ ατόμων (Ethem, 2014). Το διεθνές δίκαιο και τα πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και οι πολιτικές για το φύλο απαιτούν την καθιέρωση ασφαλών ζωνών και σχολικών περιβαλλόντων και προγραμμάτων σπουδών με βάση το φύλο, καθώς και τη θέσπιση νομοθεσίας κατά του εκφοβισμού και της παρενόχλησης (Çavuzoğlu, 2007). Τα τελευταία χρόνια, οι χώρες εφαρμόζουν εκπαιδευτικές πολιτικές που καθορίζουν τα πρότυπα για να παρέχουν δυναμική συμβουλευτική παροχή σε ΛΟΑΤΙ ζητήματα και ενσωμάτωση της ιστορίας των ΛΟΑΤΙ στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με αυτές τις τάσεις, πρέπει να θεσπιστεί νομοθεσία που απαγορεύει τις διακρίσεις, τον εκφοβισμό και την παρενόχληση των ΛΟΑΤΙ, και πρέπει να εφαρμοστούν πολιτικές για την οικοδόμηση ενός σχολικού περιβάλλοντος που να είναι συμπεριληπτικό ως προς το φύλο καθώς και προγράμματα σπουδών με γνώμονα το φύλο.

11. Στρατιωτική θητεία

Στη βόρεια Κύπρο, οι ομοφυλόφιλοι άντρες και τα τρανς άτομα δεν επιτρέπεται να υπηρετούν στο στρατό. Το να είσαι ομοφυλόφιλος ή τρανς εξακολουθεί να αναγνωρίζεται ως ψυχική ασθένεια στους κανονισμούς της Διοίκησης των Δυνάμεων Ασφαλείας. Πρέπει να θεσπιστεί ένας νόμος που θα επιτρέπει στα ΛΟΑΤΙ άτομα να υπηρετούν στο στρατό χωρίς διακρίσεις. Για εκείνους που προτιμούν να αποχωρήσουν από τη στρατιωτική θητεία, πρέπει να θεσπιστεί ένας νόμος αντιρρησίας συνείδησης.

VII

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η παρούσα έκθεση αξιολογεί το βαθμό στον οποίο τα ΛΟΑΤΙ άτομα στην Κύπρο απολαμβάνουν τα δικαιώματα στην ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων. Αυτό επιτυγχάνεται παρέχοντας μια περίληψη των εμπειριών που έζησαν τα άτομα που δεν συμμορφώνονται με τη σεξουαλικότητα και το φύλο και παρουσιάζοντας και αξιολογώντας το πλαίσιο των νόμων, των πολιτικών και των θεσμών που δημιουργήθηκαν για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης για όλους.

Σε σχέση με τα δικαιώματα και την κοινωνική θέση των ΛΟΑΤΙ, επί του παρόντος, η βόρεια Κύπρος απέχει πολύ από την τήρηση περιφερειακών και διεθνών προτύπων. Η πρόοδος σε σχέση με την ισότητα των ΛΟΑΤΙ περιπλέκεται περαιτέρω από το γεγονός ότι η ΤΔΒΚ είναι ένα αυτοανακηρυχθέν κράτος, το οποίο δεν είναι νομικά αναγνωρισμένο από τη διεθνή κοινότητα. Ως εκ τούτου, αν και είναι αφοσιωμένο στην κοινωνική δικαιοσύνη και στις δημοκρατικές αξίες, οι ΛΟΑΤΙ ακτιβιστές και η κοινωνία των πολιτών στο βορρά αντιμετωπίζουν τις πρόσθετες δυσκολίες στην εξεύρεση υποστήριξης κατά των διωγμών και των ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν σε περιφερειακά και διεθνή συστήματα τα οποία τείνουν να επικεντρώνονται στο κράτος.

Η βόρεια Κύπρος είναι διαιρεμένη και παγιδευμένη ανάμεσα σε δύο κόσμους όσον αφορά την ισότητα και την καταπολέμηση των διακρίσεων προς τους ΛΟΑΤΙ: αφενός, υπάρχουν εκείνοι οι παράγοντες που υποστηρίζουν την επανένωση της νήσου, το τέλος του σημερινού πολιτικού αδιεξόδου, τον εξευρωπαϊσμό, τον εκδημοκρατισμό και μια πιο φιλελεύθερη προσέγγιση σε σχέση με τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ. Αφετέρου, υπάρχουν εκείνοι οι παράγοντες που ευθυγραμμίζονται με το εθνικιστικό status quo και με τους στόχους των ακροδεξιών πολιτικών δυνάμεων και αντιτίθενται στη νομική και ουσιαστική ισότητα των ΛΟΑΤΙ. Στο βορρά, οι συζητήσεις σχετικά με την ισότητα των ΛΟΑΤΙ και την αποφυγή διακρίσεων έχουν επηρεαστεί βαθιά από αυτά τα ανταγωνιστικά οράματα και σύνολα συζητήσεων, καθώς και από την προοπτική να γίνει μέλος της ΕΕ το 2004, το οποίο αποτέλεσε κρίσιμο σημείο καμπής στην πολιτική σκηνή. Η προοπτική της ένταξης στην ΕΕ και η επανένωση του νησιού επέτρεψε τον σχηματισμό της κοινωνίας των πολιτών και τη διαμόρφωση κοινωνικών κινήματων, καθώς και την ανάπτυξη του κινήματος των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ.

Ωστόσο, παρά το εν λόγω ορόσημο στην πολιτική και την κινητοποίηση των ΛΟΑΤΙ, οι αρχές στο βορρά έχουν λάβει λίγα και μικρά βήματα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ΛΟΑΤΙ ατόμων. Η θέσπιση νομοθεσίας που αφορά την σεξουαλική ταυτότητα και την ισότητα των φύλων συχνά δεν ανταποκρίνεται στα καθιερωμένα διεθνή και περιφερειακά πρότυπα. Ως εκ τούτου, τα ΛΟΑΤΙ άτομα στο βορρά συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις και να παραβιάζονται τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματά τους. Εν ολίγοις, αποκλείονται από τις αντιλήψεις περί ιθαγένειας, καθώς από νομική, κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτισμική άποψη υποβαθμίζονται ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας και ως περιθωριακοί. Επομένως, οι αρχές στο βορρά πρέπει να εισαγάγουν νομικές αλλαγές και να στηρίξουν πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών που αποσκοπούν στην ουσιαστική αντιμετώπιση της ομοφοβίας, της αμφιφυλοφοβίας, της τρανσφοβίας και άλλων μορφών στιγματισμού στην κοινωνία, στην εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε όλους τους τομείς της ζωής και στη δημιουργία μιας δίκαιης κοινωνίας για όλους.

Παρομοίως, στην ΚΔ, η πολιτική για τους ΛΟΑΤΙ έχει διαμορφωθεί μέσα σε ένα κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από τη δυναμική της πολυεπίπεδης και διατομεακής αλληλεπίδρασης μεταξύ των τοπικών και ευρωπαϊκών κανόνων και συζητήσεων που αφορούν την εθνότητα, το φύλο και τη σεξουαλικότητα. Από την ίδρυση της, μέσω της πολιτικής της, της ρητορικής και των πρακτικών που προωθούνται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τις διεθνείς ΜΚΟ για τους ΛΟΑΤΙ, η Acccept κατάφερε να επιτύχει την αναγνώριση ορισμένων δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ. Επιπλέον, έχει κάνει σημαντικά βήματα για την αύξηση της κοινωνικής ευαισθητοποίησης σχετικά με τις ανισότητες των ΛΟΑΤΙ ατόμων και για την ανάγκη αντιμετώπισης αυτών των ανισοτήτων. Σημαντική σε αυτή τη διαδικασία ήταν η ανάληψη ευκαιριών και εργαλείων που παρέχονται στους τοπικούς ακτιβιστές ως αποτέλεσμα των διαδικασιών ένταξης στην ΕΕ και εξευρωπαϊσμού της ΚΔ. Όπως αποδεικνύει αυτή η έκθεση, όταν χρησιμοποιούνται με κριτικό τρόπο εθνικοί και διεθνικοί λόγοι και ιδεολογικές δομές από τους τοπικούς φορείς, βοηθούν στην καλλιέργεια της αυτοβουλίας και μιας διατομεακής συνείδησης που υποκινεί την διατομεακή πολιτική για τους ΛΟΑΤΙ. Αυτή η πολιτική κερδίζει προοδευτικά έδαφος και αποδυναμώνει τις ενδοεθνικές και ενδο-εθνοτικές διαιρέσεις εντός ομάδων, την προνομιοποίηση της ετεροσεξουαλικότητας και του φυλο-

αμεταβατισμού και τις ουσιοκρατικές έννοιες της εθνοτικής υπόστασης, της εθνικής ταυτότητας και του συλλεκτικού εαυτού.

Παρόλα αυτά, παρά τις πρόσφατες νομικές και πολιτικές εξελίξεις που μπορεί να δείχνουν μια προθυμία για ανταπόκριση σε καλέσματα για την ισότητα των ΛΟΑΤΙ και να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα των ΛΟΑΤΙ ως πολιτικά ζητήματα, η πολιτική στην Κύπρο εξακολουθεί να βασίζεται σε ετεροφυλοκεντρικές και φυλοαμεταβατικές έννοιες και πρακτικές. Η καθυστέρηση στην επιβολή ενός νόμου κατά της ρητορικής μίσους σχετικά με τις ομοφοβικές και τρανσφόβικες δηλώσεις που έγιναν από τους ιεράρχες της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου είναι ενδεικτική αυτού του φαινομένου, καθώς και του γεγονότος ότι στην ΚΔ συνεχίζεται η έννοια των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ορίζονται από τις καταγγελίες που υπέστη η εθνοτική κοινότητα στα χέρια του εθνικού εχθρού της, ενώ δεν αναγνωρίζονται οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το κράτος και την εθνοτική κοινότητα κατά των μελών της που δεν συμμορφώνονται με το φύλο και τη σεξουαλικότητα.

Ωστόσο, δεν είναι όλα απαισιόδοξα. Η σεξουαλικότητα και το φύλο παραμένουν ζώνες διαχείρισης, συγκράτησης, ρύθμισης και συμμόρφωσης, αλλά και αντοχής. Ακόμη και σε μέρη που χαρακτηρίζονται από εθνοτικές διαιρέσεις και συγκρούσεις, όπως η Κύπρος, ο ακτιβισμός των ΛΟΑΤΙ που υπερβαίνει τις εθνοτικές και άλλες διαιρέσεις έχει την ικανότητα να αποσταθεροποιεί τις συζητήσεις του αποστειρωμένου ομαδισμού και της εθνικής αποκλειστικότητας και να προάγει πιο συλλογικές και περιεκτικές κατανοήσεις της ταυτότητας και της ιδιότητας του πολίτη. Στην Κύπρο, όπως και αλλού, τα κενά των εθνικών νομικών και πολιτικών πλαισίων προστασίας των ΛΟΑΤΙ και η αντίσταση στην ισότητα των ΛΟΑΤΙ από ισχυρούς κοινωνικοοικονομικούς, πολιτικούς και θεσμικούς παράγοντες συνέβαλαν στη δημιουργία χώρων για τη συλλογική εκ νέου σημαντικοποίηση της ΛΟΑΤΙ πολιτικής με τρόπους που αμφισβητούν τις διατομεακές αδικίες και ενισχύουν τη διεθνοτική και διακρατική κινητοποίηση των ΛΟΑΤΙ. Η εν λόγω κινητοποίηση και η πολιτική οργάνωση των ΛΟΑΤΙ καθίσταται δυνατή από τον χώρο που ανοίγει όταν συγχωνεύονται, διασταυρώνονται ή συνεργούν εθνικοί και διεθνικοί διάλογοι και ιδεολογικές δομές (Καμένου, 2011, Καμένου, 2012, Καμένου, 2016, Καμένου, 2019a, Καμένου, 2019b, Καμένου, 2020).

Οι γνώσεις που προσφέρονται εδώ μπορούν να βοηθήσουν τους ΛΟΑΤΙ ακτιβιστές, τους νομοθέτες και τους διαμορφωτές πολιτικής και τους μελετητές να διερευνήσουν και να αντιμετωπίσουν με πιο εννοιολογικά διαφοροποιημένο τρόπο τις πολύπλοκες διαδικασίες της διαμόρφωσης της αντιπροσώπευσης και τις πολιτικές των ΛΟΑΤΙ και να υποστηρίξουν την ανάπτυξη νομικών πλαισίων και πολιτικών που είναι κατάλληλα ως προς το περιεχόμενο και μετασχηματίζουν θεμελιωδώς τη ζωή των ΛΟΑΤΙ. Επιπλέον, οι γνώσεις αυτές θα μπορούσαν να είναι χρήσιμες για την αποξήλωση των υποκείμενων γνώσεων, επιτρέποντας νέες πολιτικές δυνατότητες και αναπτύσσοντας πρακτικές που αναγνωρίζουν τους ΛΟΑΤΙ ως κατασκευαστές των θέσεων τους εντός της κουλτούρας τους. Τα διδάγματα που ανλήθηκαν από τη μελέτη του ΛΟΑΤΙ κινήματος στην Κύπρο και την αλληλεπίδρασή του με το κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό περιβάλλον εντός του οποίου βρίσκεται, είναι ακόμη πιο σημαντικά, καθώς είναι μεταβιβάσιμα σε άλλες κοινωνίες που κλυδωνίζονται από τον εθνικισμό και τις συγκρούσεις, όπου η ισότητα των ΛΟΑΤΙ και οι ευκαιρίες για την άσκηση της εκπροσώπησης των ΛΟΑΤΙ απέχουν πολύ από το να είναι δεδομένες. Δυστυχώς, η αφύπνιση των εθνικιστικών δυνάμεων και η άνοδος στην εξουσία των δυνάμεων που είναι επιζήμιες σε δύσκολα κερδισμένα, αλλά και αδύναμα, επιτεύγματα για την ισότητα των ΛΟΑΤΙ ατόμων, θέτουν σε κίνδυνο αυτές τις ευκαιρίες, ακόμη και όταν κάποτε θεωρούνταν δεδομένες.

Ως ένα φαινομενικά φιλελεύθερο και δημοκρατικό κράτος, η ΚΔ θα πρέπει να αναγνωρίσει τους δεσμούς μεταξύ της προπαγάνδας κατά των ΛΟΑΤΙ και των προσπαθειών για την εξάλειψη των δημοκρατικών αρχών και, ως εκ τούτου, να εντείνει τις προσπάθειές της για νόμιμη και ουσιαστική αναγνώριση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ΛΟΑΤΙ κοινότητας. Προκειμένου το κυπριακό ΛΟΑΤΙ κίνημα να παραμείνει ουσιαστικό προς εκείνους που υποτίθεται ότι αντιπροσωπεύει, οι τοπικοί αντιπροσωπευτικοί φορείς πρέπει να συνεργαστούν και να φέρουν στο πολιτικό προσκήνιο ζητήματα διατομεακής περιθωριοποίησης, ώστε η έννοια του ακτιβισμού να αποτελείται από πολλαπλές φωνές και προοπτικές πέρα από τις άκαμπτες ταυτότητες, τα προνόμια και τους δείκτες της ιεραρχικής διαφοροποίησης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Απόσπασμα από τον Ποινικό Κώδικα της Κυπριακής Δημοκρατίας, που ίσχυε από το 1960 έως το 1998, που ποινικοποιούσε την ομοφυλοφιλία.

Ποινικός κώδικας (Κεφάλαιο 154)**Άρθρο 171,**

Κάθε πρόσωπο που -

- (α) έχει σαρκική επαφή οποιοδήποτε προσώπου κατά της τάξης της φύσης, ή
  - (β) επιτρέπει σε ένα αρσενικό άτομο να έχει σαρκική επαφή με αυτόν ενάντια στη φυσική τάξη,
- είναι ένοχος κακουργήματος και υπόκειται σε φυλάκιση για πέντε χρόνια.

Άρθρο 172,

Κάθε άτομο που με βία διαπράττει ένα από τα αδικήματα που αναφέρονται στο τελευταίο προηγούμενο άρθρο είναι ένοχος κακουργήματος και υπόκειται σε φυλάκιση για δεκατέσσερα χρόνια.

Άρθρο 173,

Κάθε πρόσωπο που επιχειρεί να διαπράξει ένα από τα αδικήματα που ορίζονται στο άρθρο 171 είναι ένοχος κακουργήματος και υπόκειται σε φυλάκιση για τρία χρόνια και εάν η απόπειρα συνοδεύεται από βία, υπόκειται σε φυλάκιση για επτά χρόνια.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Απόσπασμα από τον Ποινικό Κώδικα της τουρκοκυπριακής διοίκησης, που ίσχυε από το 1975 έως το 2014, που ποινικοποιούσε την ομοφυλοφιλία.

Ποινικός κώδικας (Κεφάλαιο 154)**Άρθρο 171,**

- (α) Όσοι εισέρχονται σε σεξουαλική επαφή με άλλο άτομο, ή
- (β) Όσοι συναινούν με ένα άνδρα για σεξουαλική επαφή ενάντια στη φυσική τάξη θα διαπράξουν σοβαρό έγκλημα και θα τιμωρηθούν με φυλάκιση 5 ετών.

Άρθρο 172,

Όσοι διαπράττουν κακουργήματα που αναφέρονται στο Άρθρο 171 με τη χρήση δύναμης (βίας) θα μπορούσαν να τιμωρηθούν με φυλάκιση 14 ετών ή

Άρθρο 173,

Όσοι επιχειρούν να διαπράξουν κακουργήματα που αναφέρονται στο άρθρο 171 ανωτέρω, θα διαπράξουν σοβαρό έγκλημα και θα τιμωρηθούν με φυλάκιση τριών ετών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Accept - LGBTI Cyprus & Queer Cyprus**, 2012. *Towards Inclusion: Healthcare, Education and the LGBT Community Conference Programme*. Nicosia, s.n.
- Accept - LGBTI Cyprus**, 2014. *Cyprus Pride 2014 Official Programme*. Nicosia: s.n.
- BBC News**, 2016. *Malta bans 'gay cure' conversion therapy*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-38230937>
[Πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2019].
- Birth and Death Legislation**, 2/1975-(Article 33(3) amended 9/2014), 1975. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <http://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/2-1975.doc>
[Πρόσβαση στις 12 Νοεμβρίου 2019].
- Case of Modinos v. Cyprus**, 1993. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{'aasno': \['15070/89'\], 'itemid': \['001-57834'\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{'aasno': ['15070/89'], 'itemid': ['001-57834'])
[Πρόσβαση στις 20 October 2019].
- Çavuşoğlu, H.**, 2007. <http://bianet.org/bianet/toplum/100161-kibrisin-kuzeyinde-lgbt>. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <http://bianet.org/bianet/toplum/100161-kibrisin-kuzeyinde-lgbt>
[Πρόσβαση στις December 2019].
- Criminal Code**, Article 174(amended 20/2014), 2014. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: http://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_154.doc
[Πρόσβαση στις 13 Νοεμβρίου 2019].
- Cyprus Bar Association**, 2019. *To Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας (The Constitution of the Republic of Cyprus)*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <http://www.cylaw.org/nomoi/enor/non-ind/syntaxma/full.html>
[Πρόσβαση στις 19 Νοεμβρίου 2019].
- Diez, T. & Tocci, N.**, 2009. *Cyprus: A Conflict at the Crossroads*. Manchester: Manchester University Press.
- Envision Diversity**, 2018. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <http://www.yeniduzen.com/envision-diversity-bahar-sempozyumlari-basliyor-87280h.htm>
[Πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2019].
- Ethemer, E.**, 2014. *Yaşadığımız Toplum 'Hoşgörülü' Değil*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/148092>
[Πρόσβαση στις 2019].
- Ethemer, E.**, 2018. *Tacizler durmalı*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://www.diyaloggazetesi.com/kibris/tacizler-durmali-h59799.html>
[Πρόσβαση στις December 2019].
- Envrípidou, S.**, 2013. *Honour for activist who battled two decades for gay rights*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://cyprus-mail.com/old/2013/12/17/honour-for-activist-who-battled-two-decades-for-gay-rights/>
[Πρόσβαση στις 23 October 2019].
- Featherstone, K.**, 2000. Cyprus and the Onset of Europeanization: Strategic Usage, Structural Transformation and Institutional Adaptation. *South European Society and Politics*, 5(2), σσ. 141-164.
- H.Ç. v. Turkey** (2014).
- Hatzivasilis, M.**, 2019. *Πόρισμα Αστυνομίας: Αθώς ο μητροπολίτης Μόρφου (Police report: Innocent is the Bishop of Morphou)*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <http://www.philenews.com/koinonia/eidiseis/article/773439/porisma-astynomias-athoos-o-mitropolitis-morfoy>
[Πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2019].
- Helfferich, B. & Kolb, F.**, 2001. Multilevel Action Coordination in European Contentious Politics: The Case of the European Women's Lobby. In: D. Imig & S. Tarrow, eds. *Contentious Europeans: Protest and Politics in an Emerging Polity*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, σσ. 143-162.
- Human Dignity Trust**, 2019. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: https://www.humandignitytrust.org/wp-content/uploads/resources/HDT-TRNC-Report_web.pdf
[Πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2019].
- Human Dignity Trust**, 2019. *Reform of the Discriminatory Sexual Offences Laws in the Commonwealth and Other Jurisdictions: Case Study of Northern Cyprus*, s.l.: Human Dignity Trust.
- ILGA-Europe**, 2009. *ILGA-Europe*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://ilga-europe.org/what-we-do/our-work-suooorting-movement/funder/ilga-europes-documentation-and-advocacy-fund-4>
[Πρόσβαση στις 3 Νοεμβρίου 2019].
- ILGA-Europe**, 2011. *Rainbow Europe Country Index, May 2011*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/map_b_side.pdf
[Πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2019].
- ILGA-Europe**, 2019. *ILGA-Europe Rainbow Map Index*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/rainbowmap2019Διαδικτυακά_0_0.pdf
[Πρόσβαση στις 20 11 2019].
- Jenkin, M.**, 2012. *Gay Star News*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://www.gaystarnews.com/article/cashman-calls-end-gay-ban-northern-cyprus160412/>
[Πρόσβαση στις 17 Νοεμβρίου 2019].
- Johnson, P.**, 2012. *BBC News*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-16840318>
[Πρόσβαση στις 25 Νοεμβρίου 2019].
- Καμένου, Ν.**, 2011. Queer in Cyprus: National Identity and the Construction of Gender and Sexuality. In: L. Downing & R. Gillet, eds. *Queer in Europe*. Surrey; Burlington, VT: Ashgate, σσ. 25-40.
- Καμένου, Ν.**, 2012. *'Cyprus is the Country of Heroes, Not of Homosexuals': Sexuality, Gender and Nationhood in Cyprus*. PhD Dissertation, London: King's College London. Διαθέσιμο στο: [https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/en/persons/nayia-Καμένου\(56025d9e-216f-43d4-a117-30872af09927\)/theses.html](https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/en/persons/nayia-Καμένου(56025d9e-216f-43d4-a117-30872af09927)/theses.html).
- Καμένου, Ν.**, 2016. Sexual Politics-Party Politics: The Rules of Engagement in the Case of Cyprus. In: G. Charalambous & C. Christophorou, eds. *Party-Society Relations in the Republic of Cyprus: Political and Societal Strategies*. London; New York, NY: Routledge, σσ. 129-148.
- Καμένου, Ν.**, 2019a. Feminism in Cyprus: Women's Agency, Gender, and Peace in the Shadow of Nationalism. *International Feminist Journal of Politics*. Διαδικτυακά first. DOI: 10.1080/14616742.2019.1687000.
- Καμένου, Ν.**, 2019b. Sexuality, Gender and the (Re)Making of Modernity and Nationhood in Cyprus. *Women's Studies International Forum*, Volume 74, σσ. 59-67.
- Καμένου, Ν.**, 2020. Difficult Intersections: Nationa(alism) and the LGBTIQ Movement in Cyprus. In: E. Evans & E. Lepinard, eds. *Intersectionality in Feminist and Queer Movements: Confronting Privileges (Routledge Advances in Feminist Studies and Intersectionality)*. London; New York, NY: Routledge, pp. 162-182.
- Καψού, Μ., Χριστοφή, Α. & Επαμεινώνδα, Μ.**, 2011. *Sexual Orientation in Cyprus: Mapping the Sociopolitical Climate, Experiences and Needs*, s.l.: Accept LGBTI CY; Cyprus Family Planning Association.
- Kibris Gazetesi**, 2018. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://www.kibrisgazetesi.com/kultur-sanat/alman-kuir-film-festivali-basliyor-h37798.html>
[Πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2019].
- Kibris Postasi, G.**, 2011. *Kibris Postasi*. [Διαδικτυακά]

Διαθέσιμο στο: https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n64950-TDP-dogaya-aykiri-iliski-yasasinin-iptali-icin-Bozere-onerge-sundu
[Πρόσβαση στις 25 Νοεμβρίου 2019].

Κύρης, Γ., 2011. Turkey, Cyprus and the Turkish Cypriot political parties: the ephemeral. *Turkish policy quarterly*, 10(2), σσ. 97-105.

LGBT+ Conservatives, 2013. *Conservative MEP secures decriminalisation of homosexuality in Northern Cyprus*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://www.lgbtconservatives.org.uk/news/conservative-mep-secures-decriminalisation-homosexuality-northern-cyprus>
[Πρόσβαση στις 11 December 2019].

Μάντης, Σ., 2014. Εφαρμογή Συμμετοχικής Δράσης - Ένα πειραματικό ταξίδι στις πραγματικότητες της ΛΟΑΤ κοινότητας της Κύπρου. Στο: *Σεξουαλικότητες: Απόψεις, Μελέτες και Βιώματα στον Κυπριακό και Ελλαδικό χώρο*. Athens, Greece: Colourful Planet.

Marks, G. & McAdam, D., 1999. On the Relationship of Political Opportunities to the Form of Collective Action: The Case of the European Union. In: D. della Porta, H. Kriesi & D. Rucht, eds. *Social Movements in a Globalizing World*. New York, NY: St. Martin's Press, σσ. 97-111.

Northern Cyprus Constitution, 1975. *Mahkemeler*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa/aing.doc>
[Πρόσβαση στις 17 Νοεμβρίου 2019].

Ombudsman, 2017. *Ombudsman*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://ombudsman.gov.ct.tr/BA%C5%9EVURU-RAPORLAR/ArtMID/38993/ArticleID/94269/Ombudsman-Emine-Dizdar%C4%B1-Envision-Diversity-Derne%C4%9Finin-raporunu-yay%C4%B1nlan%C4%B1>
[Πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2019].

Penal Legislation (Ch. 154/151F,152G,172), 2014. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: http://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_154.doc
[Πρόσβαση στις 11 Νοεμβρίου 2019].

PlanetOut, 1998. *Cyprus Repeals Sodomy Law*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://web.archive.org/web/20030712083343/http://www.planetout.com/news/article.html?1998/05/21/1>
[Πρόσβαση στις 23 October 2019].

Πολυκάρπου, Δ., 2010. *Country Report 1, 2010: On the Situation of LGBT People in Cyprus*, s.l.: s.n.

Ψυλλίδης, Κ., 2014. *Cyprus Rally to run through north Nicosia*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://cyprus-mail.com/old/2014/09/04/cyprus-rally-to-run-through-north-nicosia/>
[Πρόσβαση στις 3 Νοεμβρίου 2019].

Ψυλλίδης, Κ., 2014. *Gay pride parade irks Holy Synod*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://cyprus-mail.com/old/2014/05/16/gay-pride-parade-irks-holy-synod/>
[Πρόσβαση στις 20 October 2019].

Queer Cyprus, 2017. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://www.queercyprus.org/en/unspoken/>
[Πρόσβαση στις 27 Νοεμβρίου 2019].

Sexual Offences Act 1967 (Ch.60), n.d. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/60/pdfs/ukpga_19670060_en.pdf
[Πρόσβαση στις 1 Νοεμβρίου 2019].

TGEU - Transgender Europe, n.d. *Legal Gender Recognition*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <https://tgeu.org/issues/legal-gender-recognition/>
[Πρόσβαση στις 25 Νοεμβρίου 2019].

The Adoption Law , 1954. *Mahkemeler*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: http://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_274.doc
[Πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2019].

Γιαννακουδάκης, Μ., 2013. *London MEP welcomes progress in Cyprus gay ban repeal*. [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: <http://www.marinayannakoudakis.com/london-mep-welcomes-progress-in-cyprus-gay-ban-repeal/>
[Πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2019].

Νόμος που προνοεί για τη σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης (Ν184(Ι)/2015), 2015. s.l.:s.n.

Ο περί Ποινικού Κώδικα Νόμος του 2015 (ΚΕΦ.154/99Α) [Διαδικτυακά]
Διαθέσιμο στο: http://www.cylaw.org/cgi-bin/open.pl?file=nomoi/enop/ind/0_154/section-sc6b5f2a28-2aba-4385-6ce7-07d5b97c9d6f.html
[Πρόσβαση στις 22 Νοεμβρίου 2019].

Ο περί Προσφύγων Νόμος του 2000 (6(Ι)/2000) *Cyprus Bar Association*. [Διαδικτυακά]
[Πρόσβαση στις 26 Νοεμβρίου 2019].

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Η **Νάγια Καμένου** είναι η Αναπληρώτρια Διευθύντρια του Media Discourse Centre και Επίκουρη Καθηγήτρια στη Σχολή Εφαρμοσμένων Κοινωνικών Επιστημών στο De Montfort University (Λέστερ, Ηνωμένο Βασίλειο). Η Δρ. Καμένου υπήρξε Visiting Research Fellow στο Centre for Hellenic Studies του King's College London και Ειδική Επιστήμονας στο Τμήμα Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κύπρου. Η έρευνά της επικεντρώνεται σε θέματα φύλου και σεξουαλικότητας.

Ο **Κώστας Γαβριηλίδης** είναι συνιδρυτής της Accept - ΛΟΑΤΙ Κύπρου και υπηρέτησε ως ο πρώτος εκλεγμένος Πρόεδρος από το 2012 έως το 2017. Υπηρέτησε επίσης ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της ILGA-Europe από το 2014 έως το 2018. Επόπτευσε την οργάνωση του πρώτου Φεστιβάλ Υπερηφάνειας Κύπρου το 2014 έως και το 2017. Πίεσε ενεργά για τον νόμο της Πολιτικής Συμβίωσης που ψηφίστηκε στην Κύπρο το 2015, καθώς και την ποινικοποίηση της ομοφοβικής και τρανσφοβικής ρητορικής μίσους και βίας. Από το 2018 είναι Σύμβουλος του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας για θέματα Πολυπολιτισμικότητας, Αποδοχής και Σεβασμού στη Διαφορετικότητα. Ανάμεσα σε άλλα εργάζεται για τη ψήφιση νόμου για τη Νομική Αναγνώριση Φύλου στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Ο **Enver Ethemer** είναι ανεξάρτητος ερευνητής και συνιδρυτής της Envision Diversity, μιας οργάνωσης ΛΟΑΤΙ στη βόρεια Κύπρο. Ο Enver δραστηριοποιείται στην κοινωνία των πολιτών στη βόρεια Κύπρο, εστιάζοντας κυρίως στην ευαισθητοποίηση και την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ, της ισότητας των φύλων, της σεξουαλικής υγείας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για μειονεκτούσες ομάδες. Ο Enver ασχολείται με πολλές ομάδες με βάση το φύλο και τα δικαιώματα στο βορρά και η έρευνά του επικεντρώνεται κυρίως στο φύλο, τις σεξουαλικότητες και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο **Okan Bullici** είναι ψυχολόγος και συνιδρυτής της Envision Diversity, μιας οργάνωσης ΛΟΑΤΙ στη βόρεια Κύπρο. Ο Okan συμμετέχει ενεργά στην πρόοδο των ζητημάτων της ψυχικής υγείας, της σεξουαλικότητας, των ΛΟΑΤΙ και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη βόρεια Κύπρο. Διοργάνωσε εκδηλώσεις, σεμινάρια και εκπαιδεύσεις για διάφορες επαγγελματικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων φοιτητών ψυχολογίας, συμβούλων και κοινωνικών λειτουργών, σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και ποικιλομορφίας. Οργάνωσε επίσης δραστηριότητες σχετικά με τα δικαιώματα των γυναικών σε σχέση με το φύλο σε συνεργασία με το Δήμο Κερύνειας.

IMPRINT

Friedrich-Ebert-Stiftung
Γραφείο Κύπρου
Στασάνδρου 20, Διαμέρισμα 401
1060 Λευκωσία | Κύπρος

Υπεύθυνος:
Hubert Faustmann | Διευθυντής
Τηλέφωνο: +357 22 37 73 36
www.fescyprus.org

Email:
office@fescyprus.org

© Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) 2019
Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Κανένα μέρος αυτής της δημοσίευσης δεν μπορεί να αναπαραχθεί, αποθηκευτεί σε μέσο επαναφοράς ή χρησιμοποιηθεί σε οποιαδήποτε μορφή ή με οποιοδήποτε μέσο, ηλεκτρονικό, μηχανικό, αντιγραφής, ηχογράφησης, ή αλλιώς, χωρίς τη γραπτή άδεια του/των κατόχου(-ων) των πνευματικών δικαιωμάτων.

ΤΟ ΛΟΑΤΙ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ακτιβισμός, Δίκαιο, και Αλλαγή κατά Μήκος της Διαχωριστικής Γραμμής

Στην Κύπρο, ο αποικισμός, η εθνοτική διαίρεση και η επιρροή των συντηρητικών κοινωνικοπολιτικών φορέων καθυστέρησαν τη δημιουργία και την ανάπτυξη ενός ΛΟΑΤΙ κινήματος. Η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004 έχει επιφέρει αλλαγές στις δομές των πολιτικών ευκαιριών που διευκόλυναν την κινητοποίηση των ΛΟΑΤΙ ομάδων και στις δύο πλευρές του νησιού, οι οποίες παραμένουν διαιρεμένες σε εθνικό επίπεδο. Αξιοποιώντας τα εργαλεία και τις ευκαιρίες που τους παρέχουν τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και οι περιφερειακές ΛΟΑΤΙ οργανώσεις, οι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι ΛΟΑΤΙ ακτιβιστές έχουν προωθήσει την αναγνώριση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ ατόμων στο νότιο και στο βόρειο τμήμα του νησιού αντίστοιχα, και ένωσαν τις προσπάθειές τους για την ισότητα των ΛΟΑΤΙ πέρα από τις εθνοτικές γραμμές. Παρ' όλα αυτά, στην Κύπρο,

η ισότητα των ΛΟΑΤΙ ατόμων παραμένει ένα έργο σε εξέλιξη. Στον βορρά, παρόλο που η ομοφυλοφιλία έχει αποποινικοποιηθεί, μετά τη διάλυση της ορμής στα μέσα της δεκαετίας του 2000 με την προοπτική της επανένωσης του νησιού και της εισόδου του βορρά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η πρόοδος των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ ατόμων ήταν υποτονική, παγιδευμένη σε ένα μεταβαλλόμενο πολιτικό διάλογο και παρεμποδισμένη από τις δομικές ακαμψίες. Στην Κυπριακή Δημοκρατία, οι ΛΟΑΤΙ ακτιβιστές έχουν κατά κάποιο τρόπο μεγαλύτερη επιτυχία στην επίτευξη θετικών νομικών αλλαγών, όπως η αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας, η νομοθεσία κατά της ομοφοβικής και τρανσφοβικής ρητορικής μίσους, η πολιτική συμβίωσης και ένα προσχέδιο νομοσχεδίου για την νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου. Εντούτοις, και στις δύο πλευρές του νησιού, οι υπεύθυνοι για τη λήψη απο-

φάσεων έχουν δείξει μια καθυστέρηση - αν όχι απροθυμία - να ευθυγραμμίσουν την εθνική νομοθεσία με τα κοινοτικά και διεθνή νομικά πρότυπα. Επιπλέον, οι προσπάθειες που καταβάλλουν κρατικές αρχές για την αντιμετώπιση της κοινωνικής και πολιτισμικής περιθωριοποίησης των ΛΟΑΤΙ ατόμων είναι περιορισμένες. Εντούτοις, δεν είναι όλα καταστροφικά και ματαιόδοξα καθώς, από τις αρχές της δεκαετίας του 2010, ένα Παγκύπριο ΛΟΑΤΙ κίνημα βρίσκεται στα σπάργανα, το οποίο αυξάνει σταδιακά τις προσπάθειές του όχι μόνο για τη νομική αναγνώριση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΙ ατόμων αλλά και για ουσιαστική ισότητα και διατομεακή δικαιοσύνη πέρα από την εθνικότητα, την τάξη, τη φυλή, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, τα χαρακτηριστικά φύλου και άλλες ιεραρχικές δομές.